BİD'ATLARIN TENKİDİNDE VE
BİD'AT EHLİNİ DAVETTE

SELEF MENHECİ

وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٍ
وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ

Hammud bin Cabir bin Mübarek el-Hârisî

Kitab ve Sünnet'e
Davet Yayınları

بسم الله الرحمن الرحيم

منهج السلف
في نقد البدع و دعوة أهلها

Bid'atların Tenkidinde ve Bid'at Ehlini Davette SELEF MENHECİ

hazırlayan

Hammud bin Cabir bin Mübarek el-Hârisî
(Ümmü-l Kurâ Üniversitesi, Davet ve Din Usûlü Fakültesi Tedris Heyeti Üyesi)

kitabvesunnet.blogspot.com

KİTAB VE SÜNNETE DAVET YAYINLARI
1435

özgün ismi

منهج السـلف

في نقد البدع و دعوة أهلها

Bid'atların Tenkidinde ve Bid'at Ehlini Davette

SELEF MENHECİ

telif
Hammud bin Cabir bin Mübarek el-Hârisî

tercüme ve yayına hazırlama
Ebu Turab Murad bin AbdurRahman es-Sivasi

tashih
Ebu Umeyr bin Muhammed et-Turki

kapak tasarım
Ebu Huzeyfe Muhammed Akif

irtibat:
kitabvesunnet@gmail.com

YAYIN HAKKI İSLAM ÜMMETİNE VAKIFTIR, DİLEYEN ÇOĞALTABİLİR

içindekiler

MUKADDİME……...…….7

1. BAHİS ARAŞTIRMA KONUSUNUN MÜFREDATININ TARİFİ……11

2. BAHİS AMAÇLI TENKİDİN MEŞRULUĞU İLE DAVET VE İSLAHTAKİ EHEMMİYETİ…….31

3. BAHİS İLMÎ VE TERBİYEVÎ NEBEVÎ MENHECE SARILMAK…..49

4. BAHİS BİD'ATLARDAN KORUNMA VE BİD'ATLARI TENKİD HUSUSUNDA İLMÎ VE NEBEVÎ MENHECE SARILMAK…….62

5. BAHİS BİD'ATLARIN TENKİDİ VE MUHALİFLERİ REDDETME HUSUSUNDA SELEFİN AMELÎ MENHECİNİN EN ÖNEMLİ İŞARETLERİ……...69

6. BAHİS "İBADETLERDE ASIL OLAN MEN ETMEKTİR/ DİĞER ŞEYLERDE ASIL OLAN İSE MUBAHLIKTIR" KAİDELERİNİN ARASINI AYIRABİLMEK……..…97

7. BAHİS SELEFTEN BAZILARININ, BİD'AT EHLİNDEN SAKINDIRMA VE BİD'AT EHLİNİ REDDETME HUSUSUNDAKİ SÖZLERİ……..…111

HÂTİME Bu Araştırmanın Neticesi…….118

Sahabe (radıyAllahu anhum), ümmetin en hayırlısıdır. Onlar vahyi naklettiler ve tabiîn de onlardan aldı. Onların menhecine uymak dindir. Bu menhec ile salâh tahakkuk eder. Nitekim İmam Malik (rahimehUllah) şöyle demiştir:

"Bu ümmetin âhiri, ancak bu ümmetin evvelinin ıslah olduğuyla salah bulabilir..."

(müellif)

MUKADDİME

Şüphesiz ki hamd Allah'ındır. O'na hamd eder, O'ndan istiane eder ve O'na istiğfar ederiz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah kime hidayet verirse onu dalâlete düşürecek yoktur; kimi de dalâlete düşürürse onu hidayet edecek yoktur. Lâ ilâhe illAllah'a, O (celle celalahu)'nun tekliğine ve şerîki olmadığına şehadet ederim. Muhammed'in O (celle celaluhu)'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet ederim. Allah O'na, âline ve ashabına salat ve çokça selam etsin. Emmâ ba'du:

Şüphesiz ki Allahu Teâlâ'ya davetin kabul edilmesi, bu davetin Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in davetindeki menhecine muvafık olmasına ve O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Sünnet'i ile hidayet bulmuş olmasına bağlıdır. Allahu Teâlâ buyuruyor ki:

"De ki: İşte bu benim yolumdur; basiret üzere Allah'a davet ediyorum. Ben ve tabi olanlar. Ve Allah'ı tesbih ederim ve ben müşriklerden değilim."[1]

Yani bu, O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Allah'a bir basîret, yakîn, aklî ve şer'î bir burhan üzere davet ettiği yöntemi, yolu ve Sünnet'idir.[2]

Ve Sahabe (radıyAllahu anhum bunu) direkt olarak Resul

[1] Yusuf Sûresi, 108. ayet

[2] Bknz: Tefsîru-l Kur'âni-l Azîm (2/496), Ebu-l Fidâ İsmail bin Kesir.

(sallAllahu aleyhi ve sellem)'den almıştır. Onların fehmi onları en doğru olana ülfet etmiştir. Fazîlet, makam ve anlayış cihetinden onlardan sonra Tabiîn gelmektedir. İşte Sahabe ve Tabiînden oluşan bu topluluk, mü'minler içinde Nebî'lerine en çok tâbi olan Selef'tir. Selef'in menheci, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in menhecine en muvafık olan menhecdir.

Bunun için, tüm ibadet ve davet meselelerinde bu menhecin en derin noktalarını incelemek ve bu menheci ilim, ibadet ve davette doğruya muvafık olmayı umarak tatlı ve serin bir su şeklinde müslümanlara sunmak, araştırmacılar üzerine vaciptir. Şüphesiz ki bu ümmetin âhiri ancak bu ümmetin evvelinin salâh bulduğu ile salâh bulabilir.

Şöyle ki akîdesinde, ibadetlerinde, muamelatında, teamüllerinde, edebinde ve ahlakında İslam'ın menheci kesinlikle apaçıktır. Çünkü bu menhec, Kitap, Sünnet ve Sahabe (radıyAllahu anhum)'un fehminden alınmış bir menhectir. Şüphesiz ki bu menhecin apaçık oluşu, onun vahiy nuru ile aydınlanmasının ve aynı zamanda, nakille çelişmeyecek şekilde ve aklın nakle tâbi olması şartıyla, Allah'ın akla ve fikre bahşettiği hakkın verilmesinin neticesidir.

Şüphesiz ki bu araştırma, bazı vahiy nasslarını incelemeye; fazîletli asırlarda Sahabe ve Tabiîn'in anlayışını ve onların sahîh ibadet anlayışından çıkanları, ibadet hususunda onun aslından olmayan şeyleri ihdas edenleri tenkid ve davet etme hususundaki amelî uygulamalarını ve bid'atların tenkidi ve bid'at ehlinin davet edilmesi meselesinde Selef'in ittihaz edindiği sahih menhece ulaşmak için Selef'in bu türlü taşkınlıklara karşı uyguladığı teamüllerin keyfiyyetini

dikkatlice tefekkür etmeye gayret etmektedir.

Evvela kesin olarak şunu bilelim ki: İlimde ve amelde Sahabe-i Kiram (radıyAllahu anhum)'un Kitab'ı ve Sünnet'i anlayışından uzaklaşmak, dinde bid'atın ortaya çıkmasına yol açmaktadır. İkinci olarak da: Biz, şu tüm, kapsamlı, apaçık, doğru İslamî menhecin dahilinde bilmeye/öğrenmeye çalıştığımız bu menhecin yörüngesinde dönüyoruz ve Allahu Teâlâ'nın izniyle onun (bu menhecin) kapsamından çıkmayız. Bu araştırmanın planı aşağıdaki şekilde gelmiştir:

Mukaddime ve akabinde 7 bahistir. Bu bahisler şunlardır:

1. Bahis: Araştırma Konusunun Müfredatının Tarifi

2. Bahis:Yapıcı Tenkidin Meşruluğu ile Davet ve İslahtaki Ehemmiyeti

3. Bahis: İlmî ve terbiyevi Nebevî Menhece Sarılmak

4. Bahis: Bid'atlardan Korunma ve Bid'atları Tenkid Hususunda İlmî ve Nebevî Menhece Sarılmak

5. Bahis: Bid'atların Tenkidi ve Muhalifleri Reddetme Hususunda Selefin Amelî Menhecinin En Önemli Alametleri

6. Bahis: "İbadetlerde Asıl Olan Men Etmektir. Ve Eşyada Asıl Olan ise İbahedir" Kaidelerinin Arasını Ayırdedebilmek

7. Bahis: Seleften Bazılarının, Bid'at Ehlinden Sakındırma ve Onları Reddetme Hususundaki Sözleri

Sonra da araştırmanın neticesi ve tavsiyeleri gelmektedir.

İşte eser kıymetli okuyucunun önündedir. Eser içindeki doğrular ilk olarak ve son olarak Allah'ın tevfîki iledir. Eserdeki hata ve kusurlar ise bendendir ve o beşerin tabîatıdır. Allah'tan afv ve mağfiret ile bana nasihat ve düzeltme takdim edenleri en mesud kimseler kılmasını diliyorum. Hak, tâbi olunmaya ehaktır. Allahu Teâlâ en iyi bilendir. Allah'ın salâtu selamı, Nebîmiz Muhammed'e, O'nun âline ve ashabının üzerine olsun.

1. BAHİS
ARAŞTIRMA KONUSUNUN MÜFREDATININ TARİFİ

Menhec (منهج) sözcüğünün tarifi

Nehc ve menhec (نهج و منهج): Açık/apaçık yol.

Nehece liye-l emra (نهج لي الأمر): Bana onu açıkladı.

Çoğulu menâhic (مناهج) şeklinde gelir.

Enhece-t Tarîku (أنهج الطريق): Yol açık oldu, apaçık bir yol haline geldi.

Nehectu-t Tarîka (نهجت الطريق): Yani o yola girdim.

Fulân yestenhicu sebîle fulân (فلان يستنهج سبيل فلان): Yani falanca, filancanın yoluna girdi.

El-Minhâc (المنهاج): Allahu Teâlâ'nın şu âyetinde de geçtiği gibi "apaçık yol" demektir:

"Sizden hepiniz için bir şeriat ve bir minhac yaptık."[3,4]

el-Menhec (المنهج): Nehc olunan yani sulûk edilen/girilen yol[5]

Fakat biz, üzerinde durulması murad olunan "menhec" kavramını belirlemek istediğimizde bu, sadece izafeti ile mümkün olmaktadır.

---

[3] Maide Sûresi, 48. âyet

[4] Bknz.: Dil Mukayeseleri Sözlüğü (Mu'cemu Mekâyîsi-l Lügat), İbni Fâris, "Nehc" maddesi, 5/361; Lisânu-l Arab, İbni Manzur, 2/383; el-Mu'cemu-l Vasît, İbrahim Mustafa ve diğerleri 2/957.

[5] Et-Tevgîf alâ Mühimmâti-t Teârîf, el-Münâvî, Sayfa: 681

Ders menheci, eğitsel menhec, devletin menheci, cemaatın menheci, ilmî araştırmanın menheci gibi…

İlmî araştırma menhecinin istılâhî tarifi

O, bilgilerin sunumunun anlaşılır ve sağlıklı olacağı, kabul edilen hususlardan (i)h(t)ilaflı hususlara intikal edilerek okuyucunun kolaydan zora ve malumdan mechule doğru derece derece ilerletileceği ve bunların tümünde fikirlerin ahenginin ve bağlantısının amaçlanacağı bir biçimde bilgileri tanzim etme yoludur.[6]

Bizim burada murad ettiğimiz, bid'atları eleştirme ve bid'at ehlini davet etme hususunda Selef'in ittihaz edindiği menhecdir.

[6] Kitâbet'ul-Bahs'il-İlmî, Doktor AbdulVehhab Ebu Süleyman, Sayfa: 28

Selef (سلف) sözcüğünün tarifi

Lügatte "Selef"

Selef: Takdim ettiğin/Senden önce geçen/Senden önce gelen her şey seleftir. Bu fiil "selefe-yeslufu-sulûfen (سلف-يسلف-سلوفا)" şeklinde gelir.

Bir kavim sefere çıkmayı istediği zaman, onların içinde önden gidip geçen yolcular onların selefi olurlar.

Selefî ümmetler geçmiş ümmetlerdir. Atalarından, akrabalarından yaş veya fazilet bakımından senden önce gelenler ve takdim ettiğin herbir salih amel senin selefindir.[7]

İbni Faris diyor ki: "'Sin, lam, fâ' önce gelmek, geçmek anlamlarına delâlet eden bir köktür. Buna göre de 'selef', eskiden yaşayanlardır. Süllâf kavim: Önceden yaşamış kavim demektir."[8]

[7] Bknz.: el-Ayn, el-Ferâhîdî, 7/258; el-Mu'cemu-l Vasît, 1/444

[8] Bknz.: Mu'cemu Mekâyîsi-l Lügat, İbni Fâris, 3/95

İstılahta "Selef"

Onlar Sahabe (radıyAllahu anhum), onlara ihsan ile tâbi olanlar, Sahabe (radıyAllahu anhum)'un anlayışı üzere Kur'ân ve Sünnet'e temessük edenlerdir.[9]

O halde İslam ümmetinin Selef'i, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in sahabileridir. Allah onları, Nebîsi (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in sahabiliğine seçmiştir. Onlar, nübüvvet zamanının ve vahyin inişinin muâsırı olmuşlar ve sonra dîni bize indirildiği şekilde nakletmişlerdir. Onlar her hayra en yakın ve her şerden en uzak olanlardır. Onlar üzerine Allah dîni kemâle erdirdi. Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurarak bize, dîni onlardan almamızı emretmiştir:

"Sizi gecesi gündüzü gibi olan beyazlık üzere bırakıyorum. Benden sonra ondan, sadece helak olanlar sapar. Sizden yaşayacak olanlar pek çok ihtilaf göreceklerdir. Onun için tanıdığınız sünnetime ve hidâyete erdirilmiş râşid halîfelerin sünnetine sarılınız. Ona azı dişlerinizle ısır(ır gibi sarılıp, bırakmay)**ınız"**[10]

Tabiîn ve fazîletli asırların ehlinden tabiîne tâbi olanlar da bunlara (selefe) dahildir. Şöyle ki Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) onları da şu kavlinde övmüştür:

---

[9] Mevkıfu İbni Teymiyye mine-l Eşâ'ire, AbdurRahman el-Mahmud, 1/22

[10] Bunu İbni Mace rivayet etmiştir, el-Mukaddime, Halifelerin Sünnetine İttibâ Bâbı, No: 43; Şeyh el-Elbani de bunu Sahihu Suneni İbni Mace'de (1/13) tashih etmiştir/sahih olduğunu belirtmiştir.

"Sizin en hayırlınız benim asrım(daki ashâbım)**dır. Sonra onları takip edenlerdir. Sonra** (da) **onları takip edenlerdir."**

İmran demiştir ki "Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) sonra iki veya üç asır diye zikretti mi bilmiyorum." Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Şüphesiz ki sizden sonra bir kavim gelir ki ihanet ederler, kendilerine bir şey emanet edilmez, şehâdet etmeleri istenmeden şâhidlik edecekler, adak adarlar ama yerine getirmezler ve onların arasında şişmanlık zahir olur."[11]

Sahabe (radıyAllahu anhum), ümmetin en hayırlısıdır. Onlar vahyi naklettiler ve tabiîn de onlardan aldı. Onların menhecine uymak dindir. Bu menhec ile salâh tahakkuk eder. Nitekim İmam Malik (rahimehUllah) şöyle demiştir:

"Bu ümmetin âhiri, ancak bu ümmetin evvelinin ıslah olduğuyla salah bulabilir..."

Yine O, şöyle demiştir: "Muhammed (sallAllahu aleyhi ve sellem) ve ashabı zamanında dîn olmayan şey, Kıyamet kopana kadar da din olamaz."[12]

Âlimler, Selef sözcüğünün ıstılahını ilimde, akîdede, ibadette, amelde ve davette, Resûl (sallAllahu aleyhi ve sellem) ve ashabının menheci üzere olanlara ıtlak ederler.

---

[11] Bunu Buhari rivayet etmiştir. Eş-Şehâdât Kitabı, Zulmün Tanıklığına Şehadet Edilmez Babı, No: 2457

[12] Şerhi Sunen-i Ebî Davud, AbdulMuhsin el-Abbâd, 12/298

Kim böyle olursa, işte o, "Selefî Menhec" üzere olandır. İbni Useymin (rahimehUllah) şöyle diyor:

"Bil ki selef sözcüğü 'zaman olarak selef' ve 'itikad olarak selef' anlamlarına gelmektedir. Selef sözcüğü ile itikaden selef olanlar murad olunursa, bugün 'Selefin Mezhebi' üzere mevcut olanlar için bu sözcüğü kullanmamız sahih olur ve 'şüphesiz ki bunlar seleftir' deriz.

Selef, zaman olarak önceden geçenlerdir dediğimiz zaman ise bu kavram, sahabe, tabiîn ve tebe-i tabiîn olmak üzere üç faziletli asra tahsis edilmiştir. İlim ehli bu kavramı iki şekilde de (zaman ve itikad açısından selef) kullanmıştır.

Selef sözcüğü ile bazen, zaman olarak sonradan gelmiş olsalar bile selefin yolu üzere olanları murad etmişler, bazen de selef sözcüğü ile faziletli üç asrı murad etmişlerdir. Bunun için onları örneğin şöyle derken görürsün: 'Ümmetin Selefinin ve İmamlarının mezhebi budur.' Burada selef sözcüğü ile faziletli üç asrı murad etmektedirler."[13]

Özetle; selef kavramının zamansal olarak delalet ettiği şey sahabe (radıyAllahu anhum), tabiîn ve tebe-i tabiîn olmak üzere faziletli asırlardır. Bu sözcüğün kavramsal olarak delalet ettiği şey ile ise ilimde, akîdede, ibadette, amelde ve davette, zaman olarak sonradan gelseler bile, onlara tâbi olanlardır.

[13] Feth'ur-Rabbi'l Beriyye bi Telhîsi'l-Hameviyye Şerhi ile ed-Durre-i Useymîniyye, İbni Useymin, Sayfa: 150

Tenkidin (النقد) tarifi

Tenkid Sözcüğünün Lügatteki Tarifi

"Tenkid" kelimesi dil sözlüklerinde çeşitli mânâlarda varid olmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir:

1-İbni Faris (rahimehUllah) şöyle demiştir: "'Nun, kaf, dal', bir şeyin ibrazına ve izharına delalet eden sahîh (içinde illet harfi geçmeyen) bir köktür."

2- Aldanmamak için bir şeye devamlı ve eleştirel bir biçimde bakmak anlamına da gelir. Birisi bir şeye durmadan bakarsa derler ki: "Falanca gözünü bu şeye nakd etmiş." "İnsan bir şeyi gözü ile nakd ediyor": Aldanmamak için inceden inceye bakıyor.

3-Temyiz ve düzeltme anlamlarına da gelir: Dirhemlerin temyizi, verilmesi, alınması "intikad (الإنتقاد)" olarak adlandırılır. Nakd (النقد) ise dirhemlerin ayıklanması ve sahtesinin, kötüsünden çıkarılmasıdır.

4-Yılan veya akrep sokması mânâsına da gelir. Yılan tarafından sokulan kişi hakkında: "Falancayı bir yılan nakd etti." denir.

5-Münakaşa anlamına da gelir. "İş hakkında onunla münakada etti" yani: "İş hususunda onunla ağız dalaşına girdi."

denir. Eserde de: "Eğer onlarla münakada edersen, onlar da seninle münakada ederler." sözü bu anlam üzere varid olmuştur. "İnsanları nakd edersen, onlar da seni nakd ederler; eğer onları terk edersen onlar da seni terk ederler."[14] Bunun mânâsı: "Onları nakd edersen yani onları ayıplarsan veya gıybet edersen onlar da sana misliyle mukabele ederler." demektir. "Onun başını parmağımla nakd ettim." şeklindeki sözün anlamı da: "Ona vurdum." demektir.

6-"Hayırlı (insan)lar" anlamına da gelir. "Falanca, kavminin nukâdesindendir, yani hayırlılarındandır" denir. Bu, kavmin sadece hayırlı olan kişilerinin tenkide tahammül edebileceği anlamına gelir. Çünkü kavmin hayırlı kişileri hakkı kabul ve bâtılı terk ederler.[15]

[14] İlelu'l Hadîs, İbni Ebî Hâtim, 2/421

[15] Bkz: Mu'cemu Mekâyîsi-l Lugat, İbni Fâris, 5/467-468; Tehzîbu'l Lugat, el-Ezherî, 9/50; Tâcu'l-'Arûs, ez-Zubeydî, 9/230-235

Lügavî mânâya baktıktan sonra tenkid sözcüğünün anlamını şöyle belirleyebiliriz:

Fiillerin ve haberlerin temyiz edilmesi ve düzeltilmesi; bu düzeltme işleminin, sabit ilmî kaideler üzerine bina edilmiş olması ve güzel bir üsluba eşlik etmesi şartıyla, doğrunun yanlıştan, iyinin kötüden ve sağlamın çürükten ayrılması için, bu fiil ve haberler çevresindeki bakış açılarının açığa kavuşturulmasıdır.

Bid'atın (البدعة) tarifi

Bid'atın Lügatteki Tarifi

(Bâ-dal-ayn) maddesi lügatte genelde iki mânâya gelir:

Birincisi: Önceden geçen bir misali olmaksızın icad edilen edilen şey. Allahu Teâlâ'nın:

"...Semaların ve arzın mübdiidir (örneksiz yaratıcısıdır)**..."**[16] kavli ve yine Teâlâ'nın:

"De ki: "Ben resûllerin ilki değilim…"[17] kavli bu anlamdadır. Arapların: "Bunda bid' ben değilim." yani: "Bunun isabet ettiği ilk kişi ben değilim." kavli de bu anlama gelmektedir.

İkincisi: Yorgunluk ve bitkinlik. Develer yolda zayıflık, hastalık veya bitkinlikten çökünce: "Develer ibdâ oldu." denir. Hadiste de şöyle gelmiştir:

"Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'e bir adam geldi ve dedi ki: 'Binek hayvanım telef oldu, bana bir binek temin edebilir misin?'. Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

'Bende yok.'

---

[16] Bakara Sûresi, 117. ayet

[17] Ahkaf Sûresi, 9. ayet

(Başka) bir adam dedi ki: 'Ey Allah'ın Resûlu, ben ona, kendisine binek temin edecek birini gösterebilirim'. Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

'Kim bir hayra delâlet ederse, kendisine o hayrı yapanın ecri gibi ecir verilir.'" [18,19]

[18] Bunu Muslim, İmaret Kitabı, Gaziye Yardım Etmenin Fazîleti Bâbı'nda (no: 3509) tahric etmiştir.

[19] Bid'atın lügavî mânâsı hakkında bkz: en-Nihâye fî Garîbi'l Hadîs ve'l Eser, İbni Esir, 1/106,107; Muhtâru's Sıhâh, Muhammed bin Ebî Bekr er-Râzî, 1/43, 44; el-Misbâhu'l Münîr, el-Feyûmî, 1/38; Cemheretu'l Lugat, İbni Düreyd, 1/245; el-İ'tisâm, eş-Şâtıbî, 1/36

Bid'atın İstılâhî Tarifi

Lügat anlamına ve aşağıdaki hadîslere bakarak istılâhî mânâyı çıkarabiliriz:

1-Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in şu hadîsi:

"Sonradan ihdas edilen işlerden sakınınız. Çünkü ihdas olunan her şey bid'attır ve her bid'at dalâlettir."[20]

2-Şüphesiz ki Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) hutbesinde şöyle buyuruyordu:

"Şüphesiz ki sözün en hayırlısı Allah'ın Kitabıdır. Rehberliğin en hayırlısı, Muhammed'in rehberliğidir. İşlerin en şerlisi ise sonradan ihdas edilenlerdir ve her bid'at dalâlettir."[21]

3-Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in şu hadîsi:

"Kim, bizim bu işimizde, içinde kendisinden olmayan bir

[20] Ebu Davud da bunu Sünnet Kitabı, Sünnete Sarılmak Hakkındaki Bâb'ta (4/201) 3991 nosu ile (yine) bu lafızla tahric etmiştir. İbni Mace 42 nosu ile; Tirmizî 2676 nosu ile tahric etmişlerdir. Tirmizî demiştir ki: "Bu hasen ve sahih bir hadistir." Şeyh el-Elbâni de Sahîhi Süneni Ebî Davud'da (3/118) bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[21] Bunu Müslim rivayet etmiştir (Cuma Kitabı, Namaz ve Hutbenin Tahfîfi Bâbı, No: 1435); Nesâî de bu hadisi: **"…her dalâlet de ateştedir."** ilavesi ile rivayet etmiştir (Bayram Namazları Kitabı, Hutbenin Keyfiyeti Bâbı, 3/188)

şeyi ihdas ederse, o reddolunmuştur."[22]

4-Bir rivayette de:

"Kim, emrimiz üzere olmayan bir amel işlerse, o (amel) **reddolunmuştur."** şeklinde geçmektedir.[23]

İlk iki hadis, bid'atın sonradan ihdas edilen şey olduğunu belirlemektedir. Son iki hadis ise: **"…ihdas etmek…"** sözcüğünün anlamını: **"...bizim bu işimizde/emrimizde..."** (lafzında geçtiği üzere): "…dîne ekleme yapmak" şeklinde belirlemektedir.

Bu hadisler, bid'at sözcüğünün şeriattaki sınırlarını belirlemektedir. Öyle ki bunlara dayanarak ıstılâhî tarifi oluşturabiliriz. O da şudur:

"İhdâs (bir şeyin sonradan ortaya çıkarılması) ve bu ihdâsın dîne ilave edilmesi ve bu ihdâsın özel veya genel bir yolla herhangi bir şer'î asıla dayanmamasıdır."[24]

İbni Receb (rahimehUllah) şöyle demiştir: "Dinde buna dâir hiçbir aslı olmayan bir şeyi ihdas edip de onu dîne nisbet eden herkes dalâlettedir. Din onlardan berîdir."[25]

---

[22] Bunu Muslim rivayet etmiştir (Kitâbu'l Agdıye, Nakzu'l Ahkâmi'l Bâtıle Bâbı, 2/16, No: 3242)

[23] Bunu Muslim rivayet etmiştir (Kitâbu'l Agdıye, Nakzu'l Ahkâmi'l Bâtıle Bâbı, 2/16, No: 3242)

[24] Bknz.: "Bid'atın Tarifleri ve Şartları, Bid'atları Tanıma Kaideleri", Muhammed el-Cîzânî, 17-22

[25] Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem, İbni Receb, 2/128

İbni Hacer (rahimehUllah) şöyle demiştir: "Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in: **'Her bid'at dalâlettir'** kavli ile, özel ve genel bir yolla hakkında şeriatten hiçbir delil bulunmadığı halde ihdas edilen şeylerdir."[26]

O bir sözünde de şöyle demiştir: "Bu hadis (yani **'Kim, bizim bu işimizde, ondan olmayan bir şeyi ihdas ederse, o reddolunmuştur.'** hadisi), İslam'ın asıllarından ve kaidelerinden bir kaide addedilmiştir. Şüphesiz ki, dînin asıllarından hiçbir aslın kendisine şehadet etmediği bir şeyi dinde icad edenlere iltifat edilmez."[27]

Âlimler, bid'atı çeşitli biçimlerde tarif etmişlerdir. Bunlardan bazıları şöyledir:

1-Şâtıbî (rahimehUllah), bid'atı çok güzel bir biçimde tarif etmiş ve demiştir ki: "Bid'at, dinde sonradan icad edilen, şerîate uygun izlenimi uyandıran, üzerinde yürünerek Allah Subhânehû'ya daha çok ibadet/kulluk edilmesi hedeflenen bir yoldan ibarettir."[28]

Sonra da bu tarifi uzun uzun şerh etmiştir. Aşağıya bunun özetini alıyoruz:

Dinde bir yol: et-Tarîkatu, et-Tarîku, es-Sebîlu, es-Sünenu: (bu sözcüklerin) hepsi de bir mânâya gelir. O da 'üzerinde yürümek için resmolunan' şeydir. (Bid'at) ancak dîn ile kayıdlanmıştır çünkü (bid'at) din alanında icad edilir ve sahibi

[26] Feth'ul-Bârî, İbni Hacer, 13/254
[27] A.g.e., 5/302; Ayrıca bkz: Meâric'ul-Kubûl, el-Hikemî, 2/426
[28] El-İ'tisâm, eş-Şâtıbî, 1/37

onu dîne ilave eder.

Muhtere'a (icad olunan/edilen): Şöyle ki yollar, din hakkında olduğu zaman çeşitli kısımlara ayrılır. Bunların bazısı şeriatta bir aslı bulunan, bir kısmı ise şeriatta herhangi bir aslı bulunmayan yollardır. Bu yolların din hakkında olan ve sonradan icad edilen kısım (bid'ata) tahsis edilmiştir (bid'at olarak anılmıştır).

Şer'î olana benzeyen: Yani: Bu (bid'atlar), şer'î yola benzerler. Aslında bid'atlar, şeriate uygun değildirler ve bilakis çeşitli cihetlerden şeriate zıttırlar. Şeriat koyucunun herhangi bir izni olmadığı halde belirli keyfiyyet ve biçimlerin iltizam edilmesi, bu cihetlerdendir. Şeriatte böyle bir belirleme mevcud olmadığı halde muayyen ibadetlere iltizam edilmesi de bu cihetlerdendir.

Üzerinde yürünerek Allahu Teâlâ'ya daha çok ibadet/kulluk edilmesi hedeflenen: Bu, bid'atın mânâsının tamamlayıcısıdır. Çünkü bid'atın teşrî edilmesinin maksadı budur. Şöyle ki bid'atlara girişin aslı, ibadete adanmaya ve bu hususta rağbet uyandırmaya teşvik etmektir. Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Ve cinleri ve insanları ancak bana kulluk/ibadet etmeleri için halk ettim."[29]

Bid'atçı, kast olunan şeyin sanki böyle bir anlama geldiğini sanır ve o, şeriat koyucunun dinde vaz' ettiği kanun ve hudutların yeterli olduğunu fark edemez, mübalağa eder, ilave

[29] Zâriyat Sûresi, 56. âyet

yapar, tekrar eder ve bu minvalde döner durur."

2-Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den alınan hakkın aksi istikamette, şüphe veya istihsan ve kavîm bir din, dosdoğru bir yol tesis etmek amacıyla ihdas edilen herhangi bir ilim, amel veya haldir.[30]

3-Bid'at: Söyleyicisinin veya yapıcısının, şeriat sahibini, önce geçen emsalini ve teşri edilmiş asıllarını takip etmediği bir kavil veya fiil irad etmektir.[31]

4-İbni Receb (rahimehUllah) bid'atı şu sözü ile tarif etmiştir: "Bid'at sözcüğü ile murad olunan: Şeriatta kendisine delâlet eden hiçbir asıl bulunmayan şeylerin ihdas edilmesidir. Şeriatte kendisine delâlet eden bir asıl bulunan şeyler, lügavî açıdan bid'at olsa bile, şer'an bid'at değildir."[32]

Yukarıda geçen açıklamalar çerçevesinde bid'atın istılâhta şu anlama geldiğini söyleyebiliriz: Allah'ın dîninde ihdas edilen, kendisine delâlet eden genel ve özel herhangi bir asıl bulunmayan şeydir. Veya daha veciz bir ibare ile: "Delil olmaksızın dinde ihdas edilen şeydir."[33]

---

[30] Usûl fi'l Bida'i, el-Adevî, Sayfa: 26

[31] Bknz.: Besâiru Zevi-t Temyîz, el-Fîruzâbâdî, 2/231

[32] Câmi'ul-Ulûm ve'l-Hikem, İbni Receb, 2/127

[33] Bknz.: Kavâidu Ma'rifeti'l Bid'at (Bid'atı Tanıma Kaideleri), Muhammed Hüseyin el-Cîzânî, Sayfa: 17-39

Bid'atın Lügavî Mânâsı ile Şer'î Mânâsı Arasındaki Denge

1-Şüphesiz ki bid'atın lügavî mânâsı şer'î mânâsından daha geneldir. Şüphesiz ki ikisi arasında umumi ve mutlak hususi olarak (bir ilişki) vardır. Çünkü şeriat içindeki her bir bid'at, lügatteki bid'at müsemması kapsamına dahildir, aksi değildir; şüphesiz ki bazı lügavî bid'atlar -maddi/teknolojik icadlar gibi-, şeriatteki bid'at müsemması kapsamına dahil değildir.[34]

2-Şüphesiz ki şer'î ıtlakla bid'at, lügavî bid'atın dışında **"Her bid'at dalâlettir."** hadisinde varid olan bid'attır. Bunun için muhakkak ki şer'î bid'at, dalâlet ve reddedilen olmakla nitelendirilmiştir. **"Her bid'at dalâlettir."** hadîsi ile kasdedilmeyen lügavî bid'atın aksine bu niteleme geneldir ve bir istisnası yoktur. Şüphesiz ki dalâlet ve zemmedilme vasıfları lügavî bid'at ile ilgili değildir ve lügavî bid'at aleyhine red ve bâtıl kılma ile hükmedilemez.

[34] Bknz.: İktizâ'us-Sırât'ıl-Mustakîm, İbni Teymiyye, 2/590

Allah'a Davetin Tarifi

Davet dilde: 'Talep' anlamına gelir. 'Bir şeyi davet etti', 'getirilmesini talep etti' denir. 'Teşvik' anlamına gelir. 'Bir şeye davet etti', 'onun hedeflenmesine teşvik etti' denir. 'Nida' anlamına gelir. 'Zeyd'i davet ettim', 'Onu çağırdım ve gelmesini talep ettim'; 'falancayı davet etti', 'ona seslendi, nida etti'; 'Onu emîre davet etti', 'onu emîre sevk etti' denir. Yine 'Onu namaza davet etti', 'onu savaşa davet etti', 'onu mezhebe davet etti' yani 'onu mezhebin itikadına teşvik etti ve onu o mezhebe sevk etti', 'kavim davetleşti' yani 'toplanana kadar birbirlerini davet ettiler' denir.[35]

İstılah Olarak 'Davet': Bu kavramın çeşitli tarifleri varid olmuştur. Ama bunlar iki mânâ etrafında dönmektedirler:

1-İslam
2-İslam'ı Yayma Tekniği

İçlerinden Şeyhulİslam İbni Teymiyye (rahimehUllah)'ın tarifini seçtiğimiz âlimler ve davetçiler, 'davet' kavramını ilk mânâ üzere tarif etmişlerdir. İbni Teymiyye (rahimehUllah) diyor ki:

"O, Allah'a, haber verdikleri hususlarda kendilerini tasdik ederek O (celle celaluhu)'nun resullerinin getirdiğine iman etmeye, emrettikleri hususlarda onlara itaat etmeye davettir.

[35] Bknz.: Lisânu'l Arab, İbni Manzur, 13/258; el-Kamusu'l Muhît, el-Fîruzâbâdî, Sayfa: 1654; en-Nihaye fî Garîbi'l Hadis, İbni Esîr, 2/121

Bu, 'iki şehadete (kelime-i şehadete), namazı ikame etmeye, zekatı vermeye, Ramazan orucu tutmaya, Beyt'i haccetmeye' daveti ve 'Allah'a, meleklerine, kitaplarına, resullerine, ölümden sonra dirilmeye, hayrı ve şerri ile kadere imana' daveti kapsar."[36]

Âlim ve davetçilerin tarif ettikleri ikinci mânâya gelince, bunlardan iki tanesini seçiyoruz:

Ahmet Galluş'un tarifi: "Davet: İslam'ı, ihtiva ettiği akîde, şerîat ve ahlak ile insanlara tebliğ etmeyi hedefleyen çeşitli teknik çabaların tümünün, kendisiyle bilindiği ilimdir."[37]

Muhammed el-Beyanûnî'nin tarifi: "Davet: İslam'ın insanlara tebliğ edilmesi, onlara öğretilmesi ve güncel hayatta tatbik edilmesidir."[38]

Araştırma konusu müfredatına dair bu ilmî tariflerden sonra, aşağıdaki bahislerde geldiği üzere, bu araştırmanın ortaya koyduğu sorulara verilen cevaplar mesabesinde olan, araştırmanın diğer bahislerine doğru ilerleyelim…

[36] Mecmû'ul-Fetevâ, İbni Teymiye, 15,/157, 158
[37] İslâmi Davetin Asılları ve Araçları, Ahmed Galluş, Sayfa: 10
[38] Davet İlmine Giriş, Muhammed Ebu'l-Feth el-Beyanûni, Sayfa: 17

2. BAHİS
AMAÇLI TENKİDİN MEŞRULUĞU İLE DAVET VE İSLAHTAKİ EHEMMİYETİ

Tenkidin Kısımları:

Tenkidi iki kısma ayırmak mümkündür:

Övülen Tenkid

Kendisi ile sözlerin ve fiillerin tashih edilmesinin, düzenli bir söz ve fiil ile etrafındaki bakış açısının ortaya çıkarılmasının murad edildiği, sabit ilmî kaideler üzerine ikame edilen tenkiddir. Bu tanımda, övülen tenkidin şartları biraraya gelmektedir. Çünkü İslam'da, temiz söz ile ve fuhşiyatı yaymayarak, düzenli bir çerçeve dahilinde görüşü ve bakış açısını açıklamayı engelleyecek hiçbir şey yoktur. Davette ve islahta, amaçlı tenkidin meşruiyyetinin delilleri ve bu konu hakkında Sahabe (radıyAllahu anhum)'un siyerinden misaller -Allah'ın izniyle- gelecektir.

Bu kısım, insanları İslam'a teşvik etmeleri ve onların hatalarını düzeltmeleri için öğrenmeleri, muamelelerinde ve davetlerinde pratik olarak tatbik etmeleri, ilim ve davet taliplerine vacip olan kısımdır. Evladları amaçlı tenkid üzere terbiye edilen bir toplum, ilerlemeye ve yükselmeye layıktır. Yükselen bir toplum da amaçlı tenkidi teşvik eden toplumdur. Çünkü o (amaçlı tenkid), hataları beyan eder ve onları düzeltir. Tenkid, düşmandan ve dinde muhalif olandan bile (gelse)

kabul edilir. Nitekim hadiste varid olduğu şöyle buyur(ul)muştur:

"Hikmet kelimesi mü'minin yitiğidir. Onu nerede bulursa almaya daha hak sahibidir."[39]

Şairin dediği gibi:

Hasımlarımın benim üstümde fazlı ve minneti vardır
Rahman, benden hasımlarımı uzak etmesin
Onlar benim kusurumu araştırdılar ve kusurlarımdan uzaklaştım
Ve onlar benimle yarıştılar da ben şeref verici şeyleri kazandım.[40]

[39] Bunu Tirmizi rivayet etmiştir, İlmin Babları, 10/109, No: 2903. Ebu İsa Tirmizi demiştir ki: "Bu, sadece bu vecih ile bildiğimiz garip bir hadistir. İbrahim bin el-Fazl el-Medenî el-Mahzûmî, hıfzı açısından hadiste zayıf olarak görülür." Şeyh el-Elbani Daifu Süneni Tirmizi'de der ki: Cidden Zayıftır. (Yayıncı)

[40] Envâru'r Rebî fî Envâi'l Bedî, Sadruddin Ali bin Ahmed el-Hüseynî el-Medenî, Ali Han bin Mirza olarak maruftur, Sayfa: 173

Zemmedilen Tenkid

O, intikam, zuhur (boy gösterme) sevgisi, riya, fuhşiyatı yayma, diğer bir kimseyi tasvib etme değil de zemmetme üzerine kaim olan tenkidtir.

"en-Nakd" sözcüğünün yılan veya akrep sokması anlamına gelmesi şeklindeki lügavî mânânın, kendisine işaret ettiği şey budur. Birisini yılan soktuğu zaman "falancayı yılan nakd etti" denir. Şüphesiz ki yılan sokması acı vericidir ve kasvetli tenkid de aynı şekilde elem vericidir. Bu durumda da o, mezmum ve makbul olmayan olur.

Bu mezmum kısmın etkileri de gençler üzerinde çok kötü olur ve kendisine güven(e)meyen, emelleri parçalanmış, kendisini bir yığın hata birikintisi olarak, bu hayatta yardım eden hiçbir insanın bulunmadığını hisseden bir nesil ortaya çıkarır. Bu psikolojiyi hisseden nesil, çalışma, araştırma, gelişme ve yeni şeyler ortaya koyma alanlarında mücadele etme gücünden uzak olacaktır.

Amaçlı Tenkidin Meşruiyetine Dair Deliller

Kur'ân-ı Kerîm'den Delil:

Cennet Ashabı kıssasında varid olduğu üzere Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki biz onları belâya uğrattık, bahçe sahiplerini belâya uğrattığımz gibi. Hani onlar sabahleyin bahçeyi mutlaka devşireceklerine kasem etmişlerdi. Ve istisna yapmıyorlardı ("inşeAllah" demiyorlardı)**. Fakat onlar uyuyorlarken Rabbinden bir tâifun onun üstünü sardı. Sabaha** (bahçe kara toprak gibi) **simsiyah kesiliverdi. Nihayet sabah olunca birbirlerine nida ettiler: 'Eğer devşirecekseniz erkenden ekininize gidin' diye. Derken** (evlerinden) **ayrıldılar ve fısıldaşıyorlardı: 'Bugün oraya yanınıza miskin girmesin' diye. Ve** (zanlarınca miskinleri) **engellemeye kadîr erkenden gittiler. Fakat onu** (bahçeyi) **görünce: 'Şüphe yok bizler elbette** (yolumuzu) **şaşırmışız.' dediler." Bilakis, biz mahrum** (kalmış)**larız. Onların en vasat olanı: 'Ben, size eğer** (Allah'ı) **tesbih etmiyorsanız,** (Allah'ı tesbih etmeniz gerekir) **demedim mi?' dedi. Dediler ki: 'Rabbimizi tesbih ederiz. Muhakkak ki biz, zalimler olduk.' Bunun üzerine onların bazısı bazısını levmederek mukabele ediyorlardı. Dediler ki: 'Veyl olsun bize, muhakkak ki biz, haddi aşanlardan olduk.' Umulur ki Rabbimiz bize ondan daha hayırlısını bedel olarak verir.**

Muhakkak ki biz, Rabbimize rağbet edenleriz."[41]

Bu bahçenin sahipleri, Allah'ın cezalandırmasını davet celp edecek hatalı davranışlar sergilediler. Nihayet tarlalarına bir gece felaketi uğradı ve ürünlerini helak etti, tarlanın şeklini şemailini değiştirdi. Hatta onlar, tarlaya giden yolu şaşırdıklarını sandılar. Bundan sonra, onların en vasatı yani en akıllısı olan tenkidçinin rolü geldi. O onlara, ukubete sebep olan hastalığın sırrını gösterdi. Sebep onların nefislerindendi, dışarıdan değildi. Onlara dedi ki:

"Ben, size eğer (Allah'ı) **tesbih etmiyorsanız,** (Allah'ı tesbih etmeniz gerekir) **demedim mi?' dedi."**[42]

O anda onlar da bu eleştiriyi yapana cevap verdiler ve hatalarını itiraf ettiler. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

"Dediler ki: 'Rabbimizi tesbih ederiz. Muhakkak ki biz, zalimler olduk.' Bunun üzerine onların bazısı bazısını levmederek mukabele ediyorlardı. Dediler ki: 'Veyl olsun bize, muhakkak ki biz, haddi aşanlardan olduk.'"[43]

Bu Kur'ânî kıssadan aşağıdaki sonuçları çıkarıyoruz:

1- Sadık tenkid edicinin varlığı. O onların en vasat yani en hayırlı ve en akıllı olanıdır.

2- Hastalığın ve hatanın sırrının belirlenmesi

3- Tenkid edilen tarafından hatanın itiraf edilmesi ve tenkid

[41] Kalem Sûresi, 17.-32. ayet
[42] Kalem Sûresi, 28. ayet
[43] Kalem Sûresi, 29.-31. ayet

edene cevap verilmesi.

4-Hatayı düzeltmeye çalışmak. **"Dediler ki: 'Rabbimizi tesbih ederiz. Muhakkak ki biz, zalimler olduk.'"**[44]

Bu, Kur'ân-ı Kerîm'den direkt bir delildir. Tenkidin meşru olduğu sonucunun çıkarılmasının mümkün olduğu deliller pek çoktur. Gâfir Sûresinde geçen, Firavun âlinden bir mü'minin kıssası; Kehf Sûresi'nde geçen, bahçe sahibinin kıssası gibi. Fakat burası bu delilleri enine boyuna ele alabileceğimiz bir yer değil ve (bu nedenle) tek bir delil ile yetiniyoruz.

Sünnetten Delil:

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in şu hadisi:

"Mü'min mü'minin aynasıdır ve mü'min mü'minin kardeşidir, onun eksiğini örter ve onu arkasından ihata eder."[45]

Bu hadis, mü'minin mü'min kardeşiyle olan alakasının, ayna ile ayna önünde duran insanın alakası gibi olduğunu beyan etmektedir. Bu nebevî teşbih tasvirini tefekkür edersek burada, ayna önünde duran mü'min insanın "tenkid edilen" kişi, aynı şekilde aynaya benzetilen mü'minin de "tenkid eden" kişi olarak nitelenmesine uygun düşecek önemli sıfatların başlıcalarının mevcut olduğunu buluruz. Bu teşbîhî tasvirde aşağıdakileri (aşağıdaki unsurları) görüyoruz…

---

[44] Kalem Sûresi, 29. ayet

[45] Bunu Ebu Davud tahric etmiştir, Edeb Kitabı, en-Nasîha ve-l Hıyâta (Nasihat ve Himaye) Bâbı, 4/280. Elbânî de Sahîhu Süneni Ebî Davud'da (3/206) bunu tashih etmiştir.

Tenkid eden mü'mine taaalluk eden husus, aynaya benzetilmiştir

Ayna;
1- Yalan söylemez
2- Güzel söz de söylemez
3- Çirkin söz de söylemez
4- Ayıpları başkasına izhar etmez, yani kusurları (başkasına) sergilemez
5- Gördüğü neyse ona hiçbir şey ilave etmez.

İşte mü'min üzerine de, mü'min kardeşine bu ayna gibi olması vaciptir.

Tenkid edilen mü'mine taaalluk eden şey ise, aynanın önünde duran kimsedir

1-Aynanın önünde durmak için toparlanıp hazırlanır ve görünüşünü düzeltir. İşte mü'mine de psikolojik olarak tenkidi kabul etmeye istekli ve hazırlıklı olması yaraşır.

2-Aynayı, ayıpları izhar ettiği için kınamaz. Kendisine yüzünde veya bedeninin diğer kısımlarında kötü bir şey gösterdiği zaman aynayı kırmaz. İşte mü'mine de, doğru tenkid ediciye saldırmamak ve onu kınamamak yaraşır.

3-Aynanın izhar ettiği hataları düzeltmek için çaba sarf eder. İşte mü'mine de, mü'min kardeşinin kendisi için gösterdiği hataları düzeltmek için çaba sarf etmek yaraşır.

Tenkid üzerine Sünnet'ten deliller pek çoktur ve burası onları hepsini ele almanın yeri değildir. Bir kısmı tali bahislerde de geleceği üzere, emri bi'l maruf ve kavlî inkar hususunda nehyi ani'l münker hadisleri gibi.

Amaçlı Tenkidin Davet ve İslahtaki Önemi

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in özellikle muamelat, âdetler, harp planları ve diğer hususlarda, ashabının (radıyAllahu anhum) bakış açılarını alarak, görüşleri nasıl kabul ettiği ve yapmaya niyetlendiği bazı fiillerden vaz geçtiği sîrette varid olmuştur. Buna örnek olarak:

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) Bedir kuyuları altına indiği ve kendisine Kureyş'in haberi geldiği zaman, insanlarla istişare etti ve ashabı da (radıyAllahu anhum) O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'e görüşlerini belirttiler. Sonra Habbab bin Münzir (radıyAllahu anh) dedi ki: "Ey Allah'ın Nebîsi! Allah'ın Seni indirdiği bu yer, ne ileri ne geri durabileceğimiz bir yer midir, yoksa harp ve düzen midir?" Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"**Bilakis o harp ve düzendir.**"

(Habbab bin Münzir) dedi ki: "Şüphesiz ki burası senin için (uygun) bir menzil değildir. Kalk, kavme en yakın kuyuya kadar gelelim/gidelim, (suyunu) içelim ve onlar içemesinler." Resûl (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"(İsabetli) **görüşü işaret ettin.**"

Bunun üzerine Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) kalktı ve kavmin suyuna/kuyularına en yakın yere gelene kadar yürüdü ve suyun bulandırılmasını emretti. Kuyu tahrip edildi ve

kuyunun üzerine bir havuz inşa edildi.[46]

Selmanı Farisi (radıyAllahu anh), Hendek Gazvesinde Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'e hendek kazılmasını önerdiği zaman[47], Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem), Selman (radıyAllahu anh)'ın önerdiği fikre icabet etti ve netice de müslümanların hayrına oldu. Eğer masum (ismet sıfatı ile muttasıf) olduğu halde Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in durumu böyle ise, elbetteki diğerlerinin görüşleri kabul etmesi ve meşveret alması, buna bağlı olarak tenkidi kabul etmesi, değerlendirmesi ve hatadan dönmesi daha evladır. Buna binaen, tenkid edenin, tenkid edilenden daha faziletli olması şartı da yoktur.

Sahabe (radıyAllahu anhum) birbirlerini büyük olsun küçük olsun tenkid ediyorlardı. Ama bu tenkid ve hatadan dönüş onları, güven ve hürmet dairesinden çıkarmamıştır. Çünkü onlar Allah'tan bir fazl ve bir rıza arzu ediyorlardı.

[46] Bkz: er-Rahîku'l Mahtûm, SafiyyurRahman el-Mubarekfûrî, Sayfa: 234

[47] Bkz: er-Ravzu'l Enf, es-Süheylî, 6/195; er-Rahîku'l Mahtûm, SafiyyurRahman el-Mubarekfûrî, Sayfa: 340

İşte bunlar da onların (radıyAllahu anhum) siyerinden örneklerdir

1-Ebu Bekir (radıyAllahu anh) insanlara demiştir ki: "Bende bir eğrilik görürseniz, onu düzeltiniz." Orada bulunan bazı kimseler de kendisinde bir eğrilik görürlerse onu kılıç yüzü ile (kılıçları ile) düzeltecekleri şeklinde cevab vermişlerdir.[48]

2-Ömer (radıyAllahu anh) demiştir ki: "Ömer hata etti, kadın isabet etti." Meşhur kıssada geçtiği üzere, Ömer (radıyAllahu anh) insanları, kadınların mihirlerini çok fazla vermekten nehyettiği zaman bir kadın ayağa kalkmış ve şöyle diyerek itiraz etmişti: "Ey mü'minlerin emîri! Allah'ın bize verdiği şeyi neden bize yasaklıyorsun? Sonra da (kadın) Allahu Teâlâ'nın şu kavlini okudu:

"Ve eğer bir zevcenin yerine diğer bir zevce almak isterseniz, onlardan birine kantarla (mehir) **vermiş olduğunuz halde bile artık ondan birşey almayınız, onu bühtân ederek ve apaçık bir günaha girerek alıverir misiniz?"**[49]

Ömer (radıyAllahu anh) başını öne eğdi ve dedi ki: "Tüm insanlar senden daha fakih ve senden daha âlimdir ey Ömer."

---

[48] Bknz: İslam'da İnsan Hakları, Dördüncü Hak, Eğitim ve Kültür Edinme Hakkı, Doktor Hamedâtî, Mâu'l Ayn, İslam Fıkhı Derneği Dergisinde yayınlanan bir bahis, 13/213

[49] Nisâ Sûresi, 20. âyet

Bir rivayette de şöyle demiştir: "Ömer hata etti ve kadın isabet etti."[50]

Şüphesiz ki böyle bir fiil de, vahyin pek çok yerde teyid ettiği, Ömer (radıyAllahu anh)'ın şahsiyeti gibi bir şahsiyetten sudûr eder. Müslümanların avamından bir adam veya bir kadın -tanınmayan kişiler olsalar bile- kendisine itiraz ettiği zaman onları reddetmeyen böylesine büyük bir konumda da, tenkidin kabul edilmesi ve hatanın düzeltilmesinin vacib olduğuna dair açık bir delil vardır.

Bunun için biz diyoruz ki, görüşlerin ve fillerin dikkatle tahkik edilmesi, tenkid edilmelerinin sonucudur. Tenkid edilmemenin neticesi, dikkat ve tahkikin eksik olduğu hudac[51] gibidir. Bu nedenle de, sahih sarih delîlin beyan ettiği hatası üzerinde ısrar etmedikçe veya toplumun sabit kültürüne muarız olmadıkça, tenkide bağrımızı açmalıyız.

İlim ve davet taliplerine, amaçlı yapıcı tenkid üzerine hırslı olmaları ve onu kabul etmekten dolayı nefislerinde bir sıkıntı duymamaları, bu tenkid neticesinde tavırlarını geliştirmeleri ve onunla seviyelerini yükseltmeleri ve sonra da başkalarını tenkid ve davet etme konusunda onu güzel bir biçimde kullanmaları için vacibtir.

---

[50] Bknz. A.g.e., 13/213; Ahkâmu'l Kur'ân, İbnü'l Arabî, 2/246; Ref'u-l Melâm an Eimmeti'l A'lâm, İbni Teymiyye, 23, Bu kitapta birden fazla yerde buna şahitlik edilmiştir.

[51] El-Hudâc: Noksan. Bir dişi deve (nâka) gebeliği tamamlanmadan yavrusunu doğurduğu zaman "Nâka hadc etti" denir. (Bkz: Mu'cemu Mekâyîsi'l Lugat, İbni Faris, 'Hadc' maddesi, 2/131; Tâcu'l Arûs, ez-Zübeydî, 'Hadc' maddesi, 5/506)

Övülen Tenkidin Şartları

Bu konuda Sahabe (radıyAllahu anhum)'un siyerinden uygulamalı örnekler sunarak, tenkidin tarifinden, kısımlarının beyanından, meşrûiyyetine dair geçen delillerden, toplumdaki ehemmiyetinin açıklamasından sonra bizim için açık bir biçimde ortaya çıkan şudur ki fiile ve habere bakmak, bunları dikkatli bir şekilde tetkik etmek ve sonra da bu fiil ve haberler etrafındaki bakış açısını ortaya koymak, tenkid eden kişi üzerine vaciptir.

Buna binaen her şahıs tenkid edici sayılmaz. Çünkü sabit ilmî kaideler, yapıcılık ve sadıkların nasihati üzerine kurulmadıkça, yumuşak bir üslup taşımadıkça, hatayı delîli ile beraber beyan etmedikçe, eleştiri muteber kabule edilmez. Tenkid ancak (bu şartlar sağlandığı) zaman doğru ve makbul olur. Yukarıda geçen hususları mülahaza ettikten sonra, övülen tenkidin şartlarını aşağıdaki şekilde çıkarmamız mümkündür:

1-Doğruluk: Bununla, (tenkid eden kişinin) gördüğü, duyduğu veya okuduğu şeylere hiçbir şey ilave etmemesini kastediyoruz. Bu da yalan söylememesi, gördüğü, duyduğu veya okuduğu şeyleri güzel göstermeye çalışmaması anlamına geliyor. Onun tenkidi, vuku bulması tahakkuk etmiş bir iş üzere kurulmuştur.

2-Bir Maslahat Olmadıkça Tenkid Edilen Kişinin Adının Açıklanmaması, Gizli Tutulması: Bilakis bu, anlayış (sahibi

olmak)tandır. Tenkidin şahıslara değilde fillere ve sözlere yöneltilmesi gerekmektedir. Bu, nebevî menhecdir. Allah'ın Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem), minberde iken şöyle buyurmuştu:

"...kavimlere ne oluyor ki onlar Allah'ın Kitâbı'nda bulunmayan bir takım şartları şart koşuyorlar?"[52]

Aslolan gizlemektir. İsmi (tenkid edilen kişinin ismini) açıklamak maslahat iktiza ediyorsa (faydalı olacaksa) açıklanması meşrudur. Bunun beyanı, inşâAllahu Teâlâ, bu araştırmanın beşinci bahsinde gelecektir.

Sahabe (radıyAllahu anhum), bu menhec üzere yürümüş ve onlar, hata yapanların adlarını açıklamamışlardır. Aişe (radıyAllahu anhâ)'nın şu kavli buna örnektir:

Benî Mahzûm (kabilesin)den kadın hırsızlık yapmış bir kadın, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirilmiş, o da hemen Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eşi Ümmü Seleme'ye sığınmış. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Nefsim elinde olana yemin olsun ki, şayet Muhammed kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı onun elini (de) **keserdim."**[53]

Hata yapan kişiyi örtmek, onu teşhir etmemek, adını zikretmemek, Sahabe (radıyAllahu anhum)'un Resûl

[52] Bunu Buhari tahric etmiştir, Namaz Kitabı, Minber Üzerinde Alışverişin Zikri Bâbı, 1/174, No: 456

[53] Bunu Muslim tahric etmiştir. Hudud Kitabı, Şerîf Hırsızın (Elinin) Kesilmesi Bâbı, 3/1311, No: 1688

(sallallahu aleyhi ve sellem)'den öğrendiği nebevî bir menhecdir. Hadiste, Aişe (radıyAllahu anha) şöyle diyerek Mahzum'lu kadının adının ismini zikretmedi ve sadece uyruğunu, zikretmekle yetindi:

"Beni Mahzum (kabilesin)den hırsızlık yapan bir kadın..."

Şüphesiz ki hata yapanların adlarını açıklamak ve onları teşhir etmek, üzerine insanların nefretinin terettüp ettiği hatalardandır. El-Münâvî (rahimehUllah) diyor ki:

"Çünkü tayinsizlik/isim vermemek, nasihatte daha hakîkîdir, imana davette daha çekicidir, nefret ve husûmetten daha uzaktır. Bunların çirkinliklerin en çirkini olan nifakın öncüleri (önde gelen hasletleri) olduğu (bilgisiyle) uyarılarak, herkesin bu hasletlerden uzak durması için bunun genel olması muhtemeldir."[54] Sonra bazı şahıslar, geldikleri yere (ilmî çabalar neticesinde) ulaşmış olabilirler. O kişi kendisi için ecrin sabit olduğu bir müctehid olabilir. Nitekim Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in kavlinde olduğu gibi:

"Hakim hükmeder, ictihad eder ve sonra isabet ederse ona iki ecir vardır. Hükmeder, ictihad eder ve sonra hata ederse ona bir ecir vardır."[55]

Tüm bunlara rağmen, eğer tenkid edilen kişi hatayı cehren ilan eden, münkere davet eden, nasihati kabul etmeyen sapkın ve mürted bir topluluktan ise adının açıklanmasında bir sıkıntı yoktur. Bu durumda o kişinin adının açıklanması, kusurunun

[54] Feyzu'l Kadîr, el-Münâvî, 1/463

[55] Bunu Buhari rivayet etmiştir. Kitab ve Sünnete Bağlılık Kitabı, İctihad Ettiği Zaman İsabet Eden veya Hata Eden Hakimin Ecri Bâbı, 9/108, No: 6805

beyan edilmesi, münkerlerinin ortaya çıkarılması, Allahu Teâlâ için, Kitabı için, Resûlu (sallallahu aleyhi ve sellem) için, müslümanların imamları ve âmmesi için nasihat olarak caizdir.

3-Tenkid Edilmesi Murad Edilen Şeyi veya Durumu Bilmek: Şüphesiz ki bir şeyi kaybeden, onu veremez. Tenkid eden kişi üzerine, tenkid edilmesi murad edilen meseleyi veya mevzuyu biliyor olması, onu tüm yönleri ile ihata ediyor olması vaciptir. Ümmet bu zamanda, neslimizden gelen, dilimizi konuşan, küçük ve büyük her (meseleye) dalan, ihtisas ehline riayet etmeyen, özellikle de şer'î ilme hürmet etmeyen insanlarla imtihan olunmaktadır. İlim dışı tenkid eden, yerinde olmayan delîl ile hüküm çıkaran, hedefli ve objektif tenkid iddiası ile şahıslara (el, dil) uzatan herkes için, din meselelerinde konuşmak mübah bir sığınak oldu. (Halbuki) amaçlı tenkid ile hiç bir şey ifade etmeyen yaralayıcı tenkid arasında büyük bir fark vardır.

4-Hastalık ve Hatanın Sırrını Belirlemek: Yukarıdaki âyetlerde de geçtiği üzere bahçe sahipleri, Allah'ın ukûbetini gerektiren hatalı davranışlarda bulundular. Bunun üzerine tarlalarına bir gece felaketi isabet etti, ürünlerini helak etti ve bahçenin belirgin özelliklerini öyle bir değiştirdi ki, sahipleri oraya giden yolu şaşırdıklarını sandılar. Bundan sonra tenkid edenin -ki o, onların en vasat yani en akıllı olanı idi- rolü geldi. O (bu tenkidi yapan), onlara ukûbete sebebiyet veren hastalığın sırrını gösterdi. Sebep dışarıdan değildi, kendi nefislerindendi. Onlara dedi ki:

"Ben, size eğer (Allah'ı) **tesbih etmiyorsanız,** (Allah'ı

tesbih etmeniz gerekir) **demedim mi?"**[56]

5-Lafızlarda Edebli Olmak ve (Sözlerin) En Güzelini Seçmek: Bu, keremli ahlakın bablarından büyük bir babdır ve (bu babların) en iyisidir. Nitekim Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Sizin en hayırlılarınız, ahlakça en iyi/en güzel olanlarınızdır, muvatta-u'l eknaf (yumuşak huylu, cömert, misafirperver) **olanlarınızdır. Sizin en şerlileriniz ise sersar** (çok konuşan/geveze)**, mütefeyhik** (bilgiçlik taslama adına boş konuşanlar)**, müteşeddik** (sözü çok uzatıp başkasını rahatsız eden kimse) **olanlarınızdır."**[57,58]

Yine Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) bir kavlinde de şöyle buyurmuştur:

"Kim, Allah'a ve Ahiret gününe iman ediyorsa hayır söylesin veya sussun."[59]

---

[56] Kalem Suresi, 28. ayet

[57] "Kenf bakımından muvatta olanlar": Eknaf: Kenf sözcüğünün çoğuludur. "Yan" anlamına gelmektedir. Bununla murad olunanlar kardeşlerine yanlarını yumuşatanlardır (kardeşlerine yumuşak huylu, yumuşak sözlü davrananlardır). Sersere: Çok ve tekrar tekrar konuşmaktır. Mütefeyhikler: Sözü uzatan ve ağızlarını sözle açanlardır/dolduranlardır. Müteşeddikler: Koruma ve sakınma olmaksızın sözü uzatıp duranlardır. (Bkz: Nazratu'n Naîm fî Mekârimi Ahlak-ı er-Resûli'l Kerîm, Bir araştırmacı grubu (tarafından yazılmıştır), 2/501).

[58] Şerhu's Sünne, el-Begavî, 10/385, 7621, Zemmu'l Beyan vet-Tenattu (Dikbaşlı Bir Biçimde Beyanın Zemmi) Bâbı. Şuayb el-Arnaut İbni Hibban'ın Sahihi'nin Tahkikinde demiştir ki: Ravileri, Müslim'in şartına göre güvenilirdirler.

[59] Muslim, İman Kitabı, Komşuya ve Misafire İkrama Teşvik Bâbı, 1/68.

Sözün temiz olanını seçmek ve şu biçimde konuşmak hoş olur: "Senden şöyle bir kavil işittim. Benim görüşüme göre doğrusunun şu olduğunu sanıyorum. Bu bir bakış açısıdır..." Bunu da ancak o kişi için tevfik duası ederek, onun hakkında hüsnü zan besleyerek yapmasıdır. Şüphesiz ki bu üslup, kalpleri büyüler ve (yapılan) tenkidin kabul edilmesine vesile olur... vb.

6-Bakış Açılarını Delillendirmek: Hakkında herhangi bir delil kâim olmayan her dava çürüktür. Allahu Teâlâ buyuruyor ki:

"…de ki: Eğer sadıklardan iseniz burhanınızı getirin."[60]

Aynı şekilde, kendisini nassî veya aklî bir delilin ya da alışılagelmiş meselelerde makbul bir ispatın teyid etmediği her tenkidin kabulü zayıftır. Şöyle denildiği gibi:

"*Davalar, eğer üzerinde sahipleri apaçık deliller ikame etmezlerse, haksız davalardır.*"[61]

[60] Bakara Sûresi, 111. âyet

[61] İnsanların dillerinde dolaşan ama kimin söylediğini bulamadığım meşhur bir beyit.(Müellif)

3. BAHİS
İLMÎ VE TERBİYEVÎ NEBEVÎ MENHECE SARILMAK

Âlimler, davetçiler ve ilim talibleri, şer'î ve arabî ilimlerin fehmine ve fıkhına, şer'î maksatları anlamaya dayanan, doğru ilmî terbiyevî İslâmî menhece sıkı sıkıya sarılırlarsa bid'atları tenkid etmeye gücümüz yeter, onlardan korunabiliriz, davet ve eğitimle bid'atların müslümanların arasında yayılmasına mani olabiliriz. Tahkik edilmiş vesîlelerin ilimlerinin sağlam bir biçimde (edinilmesi), ümmeti kaynağın kötüsünden, fasid hüküm çıkarmaktan ve çirkin amellerden korur.

Böylece onların idrakleri terakki eder; çabaları bu dînin murad ettiği mazharların en güzelinde zahir olur; fiilleri İslam'ın ruhundan kaynaklanır, İslam'ın maksadı olan şeylerden yola çıkmış olur, davetin ihtiyaçlarını tam olarak karşılar, zamanın gereklerine ve asrın değişimlerine durumun, söylemin, zaman ve mekânın şartlarına riayet ederek yol alır.

Bu Menhecin Tatbikinin Gerçekleşmesi İçin Aşağıdaki Hususlara Sarılmak Gerekir…

Dînin Asıllarını ve Sevabını Sürekli Açıklayan İlmî Hazırlık

Şüphesiz ki ümmet bütünüyle, şer'î ilme, onda derinleşmeye ve onun fıkhı üzere amel etmeye temas eden bir zaruret içindedir. Bu, dînin temel merkezidir. Çünkü ilim, amel üzere yürür ve onun (ilmin) sıhhati ile amel de sahih olur. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"İmdi bil ki, başka hiçbir ilâh yok ancak Allah (var)**. Ve günâhın için ve mü'minler ve mü'mineler için mağfiret dile. Ve Allah, dolaştığınız yeri ve durduğunuz yeri bilir."**[62]

İmam Buhari (rahimehUllah), Sahîh'inde şöyle bir bab açmıştır ve demiştir ki: "İlmin sözden ve amelden önce olması bâbı." Bu âyeti de buna delil olarak almıştır.[63]

Aynî (rahimehUllah) şöyle demiştir: "Yani bu, ilmin sözden ve amelden önce geldiğinin beyanı hakkında bir babtır. Bununla, bir şeyin önce bilindiğini, sonra söylendiğini ve (sonra da) onunla amel edildiğini murad etmiştir. İlim, bu ikisinden (kavil ve amelden) önce gelir. Aynı şekilde ilim, şeref bakımından da bu ikisinden önce gelir. Çünkü o (ilim), kalbin amelidir ve kalp de beden uzuvlarının en şereflisidir."[64]

---

[62] Muhammed Sûresi, 19. âyet

[63] Sahîh-i Buhari, İlim Kitabı, Kavil ve Amelden Önce İlim Bâbı, 1/37

[64] Umdetu'l Kârî, el-Uyeynî, 2/476

İbni Hacer (rahimehUllah) der ki: "İbn'ul-Münîr demiştir ki: Bununla ilmin, söz ve amelin sıhhati hususunda şart olduğunu; ilim olmadan söz ve amelin muteber olmadığını; ilmin sözden ve amelden önce geldiğini murad etmiştir. Çünkü ilim, ameli sıhhatli kılan niyetin sahih kılıcısıdır. Zihne bazılarının ilmin durumunu küçülterek ve ilmin talebinde gevşek davranarak söyledikleri 'şüphesiz ki amel olmadan ilim fayda vermez' sözü zihne gelmesin diye musannif buna dikkat çekmiştir."[65]

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) nübüvvet hayatını gece gündüz, gizli ve açık davetini sürdürerek yaşamıştır. Allahu Teâlâ'nın şu kavlinde geçtiği üzere, Rabbinin emrini temsil etmek için, zihni hiç boş kalmamıştır, bedeni hiç dinlenmemiştir:

"Ey Resûl! Rabb'inden sana indirileni tebliğ et ve eğer yapmazsan O'nun risâletini tebliğ etmiş olmazsın. Ve Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz, Allah kâfir kavme hidayet etmez."[66]

İslam'ın rükünlerinin ve imanın beyanına dair sayılamayack kadar hadiste mevcut olduğu üzere Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem), dînin asıllarının açıklanmasına ve beyanına ihtimam gösteriyordu. Aşağıda gelenler bundandır (buna örnektir):

1-Bedevînin biri, seferde olan Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in yanına geldi, devesinin gemini veya yularını tuttu, sonra da dedi ki:

---

65 Feth'ul-Bârî, İbni Hacer, 1/160

66 Mâide Sûresi, 67. âyet

'Ey Allah'ın Resûlu veya ey Muhammed! Beni Cennete yaklaştıracak ve Ateşten uzaklaştıracak şeyi haber ver.' (Ravi) dedi ki: Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) durakladı ve sonra ashabına baktı. Sonra da buyurdu ki:

"Muvaffak kılınmıştır veya hidayet edilmiştir." (Yine) şöyle buyurdu: **"Nasıl demiştin?"**

(Ravi) dedi ki: (O da sorduğu şeyi) tekrarladı. Bunun üzerine Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Allah'a, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan kulluk/ibadet edersin, namazı ikame edersin, zekatı verirsin ve sıla-i rahim yaparsın. Deveyi bırak."[67]

İmam Nevevî (rahimehUllah) bu hadis ve diğerleri için "Kendisi ile Cennete girilen İmanın ve Emrolunan Şeye Sarılan Kimsenin Cennete Gireceğinin Beyanı Bâbı" şeklinde bir bâb tahsis etmiştir. Diğer hadisler için de "İslam'ın Rükünlerinin ve Direklerinin Beyanı Bâbı" şeklinde bir bab ayırmıştır.

2-Muaz demiştir ki: Allah'ın Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) beni gönderdi ve buyurdu ki:

"Şüphesiz ki sen, Ehli Kitab'tan bir kavme gidiyorsun. Onları 'Lâ ilâhe illAllah'a ve benim kesinlikle Allah'ın Resûlu olduğuma şehadet etmeye davet et. Onlar buna itaat ederlerse, kendilerine bildir ki Allah onların üzerine her gün ve gece içinde beş (vakit) **namazı farz kıldı. Buna**

[67] Bunu Muslim tahric etmiştir, İman Kitabı, Kendisi ile Cennete Girilen İman Bâbı, No: 14

da itaat ederlerse onlara bildir ki Allah kendilerine zenginlerinden alınıp fakirlerine verilen sadakayı farz kılmıştır. Buna da itaat ederlerse onların kıymetli mallarına dokunmayasın. Mazlumun duasından sakınınız, şüphesiz ki onunla Allah arasında bir hicab yoktur."[68]

İmam Nevevî buna "İki şehadete (kelime-i şehadete) ve İslam'ın Şerîatına Davet" şeklinde bir bab tahsis etmiştir.

3-Tebük Gazvesi olunca, insanlara bir açlık isabet etti. Dediler ki: "Ey Allah'ın Resûlu, izin verirsen su taşıdığımız develerimizi boğazlayalım, yiyelim ve yağlarını kullanalım." Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Yapınız."

(Ravi) dedi ki: Ömer geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlu, böyle yaparsan binek azalır. Fakat Sen, sen onların azıklarından arta kalan şeyleri getirmeğe davet et, sonra da onlar için Allah'a bu azıkları bereketli kılması için dua buyur. Umulur ki Allah bunu böyle kılar." dedi. Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) de:

"Evet" buyurdu.

(Ravi) dedi ki: Deri bir yaygı getirtti ve onu serdi. Sonra da arta kalan azıklarını getirtti. (Ravi) dedi ki: Adamın biri bir avuç mısır getiriyordu, diğeri bir avuç hurma getiriyordu.

(Ravi) dedi ki: Diğeri ekmek kırıntıları getiriyordu. Nihayet

[68] Bunu Müslim tahric etmiştir, İman Kitabı, İki Şehadete ve İslam'ın Şeriatlerine/Hükümlerine Davet, No: 27

deri yaygının üzerinde bu sayılanlardan az bir şey birikti. (Ravi) dedi ki, Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) onun üzerine bereket için dua etti. Buyurdu ki:

"Kaplarınıza (bundan) **alınız."**

Onlar da kaplarına aldılar. Asker arasında doldurmadık bir kap bile bırakmadılar. (Ravi) dedi ki: Doyana kadar yediler. Bir fazlalık da arttı. Bunun üzerine Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Lâ ilâhe illAllah'a ve benim Allah'ın Resûlu olduğuma şehadet ederim. Bu ikisi ile (kelime-i şehadet cümleleri ile) **şeksiz olarak Allah'a kavuşup da Cennet'ten perdelenecek hiçbir kul yoktur."**[69]

İmam Nevevî (rahimehUllah) buna, -diğer bir grup hadis ile beraber- "Tevhid Üzere Ölen Kimsenin Kesinlikle Cennete Gireceğine Delil Bâbı" dediği bir bab tahsis etmiştir.

Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in ve onun sahabesi (radıyAllahu anh)'umun hayatı böyle idi. (Onların hayatı) ilmin, amelin ve Allah'a sürekli davetin arasını cem' ediyordu. Ta ki Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) Rabbinin davetini tebliğ etti, dîni ve tebliği -Rabbinin şu kavlinde şahitlik ettiği gibi- tamamladı:

"Bugün dininizi kemale erdirdim, sizin üzerinize nimetimi tamamladım. Ve sizin için din olarak İslâm'a razı

[69] Bunu Muslim tahric etmiştir, İman Kitabı, Tevhid Üzere Ölen Kimsenin Kesinlikle Cennete Gireceğine Dair Delil Bâbı, No: 40

oldum..."[70]

Sahabesi (radıyAllahu anhum) da O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in menheci üzere yaşadılar, ilmi ve daveti en hayırlı bir şekilde ikame ettiler. Sonunda İslam ufuklara tebliğ edildi ve insanlar fevc fevc Allah'ın dînine girdiler.

Şüphesiz ki bu nebevî menhec, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in:

"İhdas edilen işlerden sakınınız. Şüphesiz ki her ihdas edilen şey bid'attır ve her bid'at dalâlettir."[71] kavlinde uyardığı bid'at icadından ve işlerin ihdas edilmesinden selamet bulunmasını gerçek kılar. Bu, ilim taliplerinin ve davetçilerin, amelî pratik bir anlayışla anlamaları, kendisiyle amel etmeleri ve diğerlerine de öğretmeleri vacib olan şeydir.

---

[70] Mâide Sûresi: 3. âyet

[71] Bunu Ebu Davud kendi lafzı ile ((4/201) 4607 nosu ile); İbni Mace (1/15) 42 nosu ile; Tirmizî (5/44) 2676 nosu ile tahric etmişlerdir. Tirmizî demiştir ki: "Bu, hasen sahih bir hadistir." Hadîsi Şeyh el-Elbânî, "Cennetin Gölgeleri"nde İbni Ebî Âsım'ın Sünnetinin Tahricinde (17) 27 nosu ile tashih etmiştir.

Kitab ve Sünnette Gelen Şeylere Hassas Bağlılık

Kur'ân-ı Kerîm, Allahu Teâlâ'nın şu kavlinde geçtiği gibi hakka hidayet edendir:

"Şüphesiz ki bu Kur'an en doğru yola hidâyet eder ve sâlih sâlih amel işleyen mü'minlere büyük bir ecir olduğunu müjdeler."[72]

Kur'an ve Sünnet'te gelenlere iltizam etmek, Allahu Teâlâ'nın:

"Ve şübhesiz bu benim dosdoğru yolumdur, ona tabi olun ve (başka) **yollara tabi olmayın** (ki) **sizi O'nun yolundan ayırmasınlar. Bununla size tavsiye etti, umulur ki sakınırsınız."**[73] âyetinde,

(Ey müslümanlar!) **Resûlün çağrısını aranızdan bazınızın bazınıza çağrısı gibi yapmayın. Muhakkak ki Allah, içinizden, birini siper ederek sıvışıp gidenleri bilmektedir. Bu itibarla, O'nun emrine muhalefet edenler, onlara bir fitne veya elîm azap isabet etmesinden sakınsınlar."**[74] âyetinde ve:

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana ittiba ediniz ki,

[72] İsrâ Sûresi, 9. âyet
[73] En'âm Sûresi, 153. âyet
[74] Nur Suresi, 63. ayet

Allah sizi sevsin ve mağfiret etsin. Ve Allah Gafur'dur, Rahim'dir"[75] âyetinde geçtiği üzere Kur'ânî bir emirdir.

Yine bu, İrbaz bin Sariye'nin: Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem) bir gün sabah namazından sonra beliğ bir vaaz etti. Öyle ki bundan dolayı gözler yaşardı ve kalpler ondan ürperdi. Bir adam dedi ki: "Şüphesiz ki bu, veda eden bir kişinin vaazıdır. Bize ne ahid/öğüt verirsin ey Allah'ın Resûlu?!" Buyurdu ki:

"Size Allah'a (karşı) **takvalanmanızı, Habeşli bir köle bile olsa işitip itaat etmeyi tavsiye ediyorum. Şüphesiz ki sizden yaşayacak olanlar, pek çok ihtilaf görecekler. İşlerin ihdas edilenlerinden sakınınız. Şüphesiz ki o** (işler) **dalâlettir. Sizden o zamanlara erişecek olanlara düşen benim sünnetim ve mehdi râşid halîfelerin sünnetidir.** (Bu sünnetlere) **azı dişlerinizle ısırır** (gibi sarılın)**ız."**[76] dediği hadisinde geçtiği üzere nebevî bir emirdir de.

Sahabe, Kitab ve Sünnet'te gelen şeylere duyarlı bağlılığın ehemmiyetini anlamış, bunu nefislerinde temsil etmiş ve tâbi olanlara öğretmişlerdir. Hadiste: İbni Ömer'den, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu (mervîdir):

"İslam beş (şey) **üzere bina edilmiştir. Bunlar: Allah'ın tevhid edilmesi, namazın ikame edilmesi, zekatın verilmesi,**

---

[75] Âl-i İmrân Sûresi, 31. âyet

[76] Bunu Tirmizî rivayet etmiştir, İlim Kitabı, Sünnette Geleni Almak ve Bid'atlardan Sakınmak Bâbı, No: 2600, "Bu, hasen sahih bir hadistir" diyerek; Yine bu hadisi Ebu Davud 3991 nosu ile; İbni Mace 42, 43 nosu ile; Ahmed 16519, 16521, 16522 nosu ile lafızlar arasında küçük ihtilaflar olmakla beraber rivayet etmişlerdir. Şeyh el-Elbâni de hadîsi, Sahîhu Sünen-i Tirmizî'de tashih etmiştir.

Ramazan orucunun tutulması ve hacdır." Adamın biri dedi ki: "Hac ve Ramazan orucunun tutulması mı?" Dedi ki: "Hayır. Allah'ın Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den Ramazan orucunun tutulması ve hac şeklinde işittim."[77]

AbdUllah bin Ömer (radıyAllahu anhuma)'nın kavlinde geçen "Hayır, Allah'ın Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den Ramazan orucunun tutulması ve hac şeklinde işittim." ifadesi Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in kavlinin sözel bir tekidi ve duyarlı bir naklidir, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den gelen şeye hassas bağlılığın vacip olduğuna bir işarettir. Bu, davetçilerin ve ilim taliplerinin iltizam etmesi gereken bir husustur.

[77] Bunu Müslim tahric etmiştir, İman Kitabı, İslam'ın Rükünlerinin ve Büyük Dayanaklarının Beyanı Bâbı, No: 19

İlke Üzerinde Sebat Üzere Terbiye

Müşrikler, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'e bu ilkelerden ve davetten taviz vermesi, kendileri ile putlara kulluk/ibadet etmenin arasını serbest bırakması için, kışkırtıcı tüm teklifleri sundular ve mümkün olan tüm araçları kullandılar. Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) ise onlara şöyle diyordu:

"Allah'a yemin olsun ki, bu emri terk etmem için sağıma güneşi, soluma ayı koysalar (bile) **ben bu emri, Allah onu izhar edene veya diğerlerini helak edene kadar, terk etmezdim."**[78]

Mal veya şan, mülk ve şehvet O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'i davet ettiği ilkelerden döndürememiştir. Aynı şekilde kendisine acı veren musibet ve elemler de ondan, hiç eksik olmamıştır. Sakif (kabilesinin) sefihlerinin eziyetine maruz kaldıktan sonra Taif'ten dönerken yaptığı duasında, ilke üzere sebat, azim ve sabır kuvvetine delâlet eden bir işaret vardır. O (sallAllahu aleyhi ve sellem), bir ağacın gölgesine sığınmış ve şu dua ile Rabbine iltica etmişti:

"Allahım! Şüphesiz ki ben, kuvvetimin zayıflığını, çaremin azlığını ve insanlar nazarında hor görüldüğümü Sana şikayet ediyorum. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Sen, mustazafların Rabbisin ve Sen benim Rabbimsin. Beni kime bırakıyorsun? Bana kötü

[78] Sîret-i Nebevî, İbni Hişam, 1/266; er-Rahîku'l Mahtûm, el-Mubârekfûrî, Sayfa: 110

davranacak uzak bir kimseye mi? Ya da işime sahip kıldığın bir düşmana mı? Senin nezdinde bana karşı bir gazap yoksa, (hiçbir şeye) **aldırış etmem. Fakat senin âfiyetin benim için daha geniştir. Bana gazabını indirmenden veya aleyhime Senin öfkenin vaki olmasından, kendisi ile karanlıkların aydınlandığı, dünya ve âhiretin hâletinin üzerinde sulh bulduğu yüzünün nuruna sığınıyorum. Sen razı oluncaya kadar utbâ senin içindir. Senden başka kudret ve kuvvet yoktur."**[79]

[79] Dua, Taberâni, Sayfa: 315, No: 1036; el-Câmi'u li Ahlâki'r Râvî ve Âdâbi's Sâmi', el-Hatîb el-Bağdâdî, 1/120, No: 1851

Kitab ve Sünnet'in Nasslarından Delil Çıkarmak İçin, Sahabe (radıyAllahu anhum)'un Bunları (Kitab ve Sünnet'i) Anladığı Gibi Doğru Anlayış ve Nasslar Üzere Hareket Etme Eğitimi

Bununla, delîlin doğru yerine konulmasını ve onun, delil çıkarma yerinde tatbik edilmesini kasdediyoruz. Bu da ancak delîl çıkarma konumunun tam ve doğru bir biçimde tasavvur edilmesi ile tahakkuk edebilir. Bunun için âlimler şöyle demişlerdir: "Bir şey üzere hüküm vermek, onun tasavvurundan bir şubedir." Bununla murad ettikleri de araştırılması istenen meselenin bilinmesi ve bu meseleyi kuşatan vakıanın bilinmesidir.

Çünkü insan, tüm ilintilerine ve tüm yönlerine muttali olmadığı bir şeyi tasavvur etmeye güç yetiremez. Bu durumda da (duruma) uygun ve münasip hükmü nasıl verebilir?[80]

Bunun için de davaların ve doğru yerinde irsal olunan maslahat ile hüküm çıkarma fıkhının fehmi ve idrakine (sahip olarak), sahîhi, zayıfı, nâsihi, mensûhu, mutlak ve mukayyedi bilmek şarttır.

[80] Bkz: el-Usûl min Ilmi'l Usûl, Muhammed el-Useymin, Sayfa: 80; Sual ve Cevab Havle Fıkhi'l Vâki', Muhammed Nâsıruddin el-Elbâni, Sayfa: 10; Fıkhu'l İstişare, Nasır el-Ömer, Sayfa: 50; Fıkhu'n Nevâzil, Muhammed Hüseyin el-Cîzâni, 1/39, 40

4. BAHİS
BİD'ATLARDAN KORUNMA VE BİD'ATLARI TENKİD HUSUSUNDA İLMÎ VE NEBEVÎ MENHECE SARILMAK

Nebevî Sünnet'ten deliller çıkararak bu menhecin en önemli işaret direklerini arz edeceğim…

Vukû Bulmadan Önce Bid'atlardan Sakındırmak

İçine düşmeden önce bid'atlardan sakındırma hususundaki Sünnet nassları sayılamayacak kadar çoktur. Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in her hutbede, şöyle diyerek bid'atlardan sakındırması bunun örneklerindendir:

"Şüphesiz ki sözün en hayırlısı Allah'ın Kitabıdır. Yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur. İşlerin en şerlisi sonradan ihdas edilenlerdir. Her bid'at dalâlettir."[81]

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) yine şöyle buyurmuştur:

"Âhir zamanda çok yalancı deccaller olur. Onlar size, ne sizin ne de atalarınızın duymuş olduğu hadislerle gelirler. Onlardan sakınınız ki sizi saptırmasınlar ve fitneye düşürmesinler."[82]

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem), Medine hakkında da şöyle buyurmuştur:

"Medîne Ayr'ın arasından Sevr'e kadar haremdir. Kim orada muhdes (olan bir şey)**i ihdas ederse veya bir muhdisi barındırırsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların**

[81] Bunu Muslim rivayet etmiştir (Cuma Kitabı, Namaz ve Hutbenin Tahfîfi Bâbı, No: 1435); Nesâî de bu hadisi: **"…her dalâlet de ateştedir."** ilavesi ile rivayet etmiştir (Bayram Namazları Kitabı, Hutbenin Keyfiyeti Bâbı, 3/188)

[82] Bunu Muslim rivayet etmiştir. (Mukaddime, Zayıf Râvilerden Rivayet Etmekten Nehîy Ve Rivayetleri Alırken İhtiyat Gösterilmesi Babı)

laneti onun üzerinedir."[83]

Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki Allah, her bid'at sahibinden tövbeyi engeller."[84]

Bunlar, bid'atlara düşmeye karşı uyaran nasslardır. Bid'atlara düştükten sonra ise bunun da, aşağıdaki fıkranın beyan ettiği amelî tenkidsel bir davet menheci vardır.

[83] Bunu Muslim rivayet etmiştir, Hac Kitabı, Medîne'nin Fazîleti Bâbı, No: 2433

[84] Hasendir. bknz. Sahih Hadisler Silsilesi, el-Elbâni, 2/364, No: 1620

İçine Düştükten Sonra Bid'atların Tenkidi Hususunda Nebevî Amelî Davet Menheci

Bu nebevî amelî davet menhecinin beyanında Sünnet'ten dışarı çıkmayacağız. Bunu Sünnet nasslarının ikisi içinde (ikisini ele alarak) yapacağız ki bu iki nassın kıssası da birdir, sebebi de birdir. Bu iki nass dahilinde tenkid edici amelî nebevî bir menhec vardır:

Birincisi: "Üç kişilik bir grup, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in eşlerinin evlerine Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in ibadeti hakkında sual etmeye geldiler. (Cevap) kendilerine haber verilince O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in ibadetini azımsar gibi oldular ve dediler ki: "Biz kim, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) kim! O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in gelmiş geçmiş tüm günahı bağışlanmıştır." Onların biri dedi ki: "Bana gelince ben, geceleri daima namaz kılacağım." Diğeri dedi ki: "Ben ebediyyen oruç tutacağım ve iftar da etmeyeceğim." Diğeri de dedi ki: "Ben de kadınlardan uzak duracağım ve asla evlenmeyeceğim." Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem) onlara (halk içine) geldi ve buyurdu ki:

"Şöyle şöyle diyenler siz misiniz? Allah'a yemin olsun ki, şüphesiz ki ben Allah'a en çok haşyet duyan ve O celle celaluhu için en takva sahibi olanım. Ama ben oruç da tutarım iftar da ederim, namaz da kılarım yatarım da, kadınlarla da evlenirim. Kim sünnetimden yüz çevirirse

benden değildir."[85]

İkincisi: Şüphesiz ki Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in ashabından bir grup, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in zevcelerine O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in yalnız iken yaptığı amelleri hakkında sorular sordular. Onlardan biri dedi ki: "Kadınlarla evlenmem." Biri dedi ki: "Et yemem." Diğer biri dedi ki: "Döşek üstünde uyumam." Bunun üzerine (Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)) Allah'a hamdü sena etti ve buyurdu ki:

"Şöyle şöyle diyen kavimlerin durumu nedir? Ama ben namaz kılarım, uyurum da; oruç tutarım, iftar da ederim; kadınlarla evlenirim. Kim sünnetimden yüz çevirirse o, benden değildir."[86]

[85] Bunu Buhari rivayet etmiştir, Nikah Kitabı, Nikaha Teşvik Bâbı, No: 4675

[86] Bunu Muslim rivayet etmiştir, Nikah Kitabı, Nefsi Bunu İsteyen Kimse İçin Nikahın Müstehablığı Bâbı, No: 2487

Bu İki Hadisten İstinbat Edilen Pratik Eleştirel Davet Menheci

1-Hataya düşüleceğinden emin olmak ve hatanın (sadece) hataya düşenlere nisbet edilmesinin tahakkuk etmesi. Nassda geldiği üzere: Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem) onlara (halkın arasına, halkın yanına) geldi buyurdu ki: **"Şöyle şöyle diyenler siz misiniz?"**

2-(Hatanın/Bid'atın) derhal inkar edilmesi: Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) onlara gelip buyurdu ki: ....

3-Nasihat ve hatanın beyanı hususunda ısrâr etmek (isim vermeden konuşmak):

"Şöyle şöyle diyenler siz misiniz? Allah'a yemin olsun ki, şüphesiz ki ben Allah'a en çok haşyet duyan ve O celle celaluhu için en takva sahibi olanım. Ama ben oruç da tutarım iftar da ederim, namaz da kılarım yatarım da, kadınlarla da evlenirim. Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."

Nass içerisinde, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in bu kelamı onlara alenî olarak (isim belirterek) söylediğine delâlet eden bir şey yoktur. O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu ikinci hadiste de durum budur:

"Şöyle şöyle diyen kavimlerin durumu nedir?"

4-Bu fiilden şiddetli terhib/korkutmak:

"Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."

5-Bu kişileri, kendilerini setr ederek (isimlerini vermeyerek) içine düştükleri fikrî hatadan sakındırırken Sahabe (radıyAllahu anhum)'u genel (olarak) koruma ameli. (Nebî sallAllahu aleyhi ve sellem), Allah'a hamdü sena etti ve buyurdu ki:

"Şöyle şöyle diyen kavimlerin durumu nedir?"

5. BAHİS
BİD'ATLARIN TENKİDİ VE MUHALİFLERİ REDDETME HUSUSUNDA SELEFİN AMELÎ MENHECİNİN EN ÖNEMLİ İŞARETLERİ

Selefi salihin, koruma, tenkid ve mukavemet hususunda, kendisi ile Müslümanlar için hayrın, onlar için rahmet ve rıfkın murad edildiği, açık âdil bir menheci vardır. Böyle olması kaçınılmazdır çünkü onlar, Nübüvvet medresesinin mezunudurlar. Onlar menhecleri ile Nebîleri (sallAllahu aleyhi ve sellem)'e, iki vahyin (Kur'ân ve Sünnet) nasslarına iktida ederler. Bu amelî menhecin en önemli işaretleri aşağıdaki maddelerde belirlenebilir…

Bid'atçı veya Diğerleri Olsun, Muhaliflere Karşı Adalet

Muhalif ve düşmana karşı muamele hususunda Selefin, Ehli Sünnet ve'l-Cemaat'ın menheci, Allahu Teâlâ'nın şu kavlinden yola çıktıkları adalet menhecidir:

"Ey iman edenler, Allah için hakkı ayakta tutanlar ve adaletle şahitlik yapanlar olunuz. Ve bir kavme olan kininiz, sizi adaletsizliğe sevketmesin. Âdil olun, çünkü o, takvaya daha yakındır. Ve Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, işlediklerinizden haberdardır."[87]

Bu, kafirle beraber, kendisine âdil davranılması daha evla olan Müslümandan da seni nehyeder (kötü davranılmasını yasaklar). Allahu Teâlâ, müminlere eziyet etmeyi ve onlara kötü davranmayı haram kılmıştır. Allahu Teâlâ buyuruyor ki:

"Ve mü'minlere ve mü'minelere işlemedikleri bir şeyden dolayı eziyet edenler buhtân ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir."[88]

İnsanlarla konuşmak, onların sözleri ve fiilleri üzerine hüküm vermek, onlarla karşılıklı muamele etme veya onlara nazaran duruş yönteminin karara bağlanmasının binası adalet ve Ehli Sünnet menhecinin asıl ve kaidelerine iltizam etmektir. İbni Teymiyye (rahimehUllah) diyor ki:

---

[87] Mâide Sûresi: 8. âyet

[88] Ahzab Suresi, 58. ayet

"Nebîlere tâbi olanlar ilim ve adalet ehli olunca, İslam ve Sünnet ehlinin kafirlere veya ehli bid'ata karşı konuşması da ilim ve adalet ile olur; zanla ve nefislerin hevasıyla değil."[89]

Ve yine şöyle demiştir:

"Sünnet ve cemaat imamlarında, ilim ve iman ehlinde ilim, adalet ve rahmet vardır. Kendisi ile Sünnet'e muvafık oldukları hakkı bid'atlardan salim olarak bilirler... Halka merhamet ederler ve onlar için hayır, hidayet ve ilim murad ederler. Onlara ilk elden şerri kasdetmezler. Aksine onlara ceza verdikleri ve hatalarını açıkladıkları zaman (bile) onların bunu yapmaktan kasdı, hakkı beyan etmek ve halka merhamet etmektir."[90]

89 El-Cevâbu's Sahîh, İbni Teymiyye, 1/22

90 Er-Reddu ale'l Bekrî, İbni Teymiyye, Sayfa: 256

Adalet Üzere Bina Edilmiş Bu Menhecden Yola Çıkarsak Buradan, Aşağıdaki Konuları Anlamaya Sarılmanın Vacip Olduğu Sonucu Çıkar

1.Şüphesiz ki Bid'atlar Çeşit Çeşittir ve Haklarında Verilen Hüküm Hususunda Bir Mertebe Üzere Değildirler: Sünnete, büyük usûller noktasında muhalefet eden bid'at ehli, Sünnete ufak işlerde muhalefet edenler gibi değildirler. Buna binaen şüphesiz ki Selef, bid'at ehline davranırken, onların bid'atlarının Sünnet'ten uzaklığının boyutuna riayet ederler. İbni Teymiyye (rahimehUllah) diyor ki:

"Haris el-Muhasibi, el-Kalânisi ve bunlar gibi İbni Küllab'ın arkadaşları, Eş'arîlerden daha hayırlıdırlar. İnsan Selef'e ve imamlara ne kadar yakın olursa, onun kavli de daha alî ve efdal olur."[91]

Ve yine şöyle demiştir:

"Küllabiyye, Keramiyye ve Eş'ariyyeden ehli isbat kelamcıları... Bunlar genel anlamda Selefi ta'n etmezler, bilakis söylemlerinin pek çok cümlesinde onlara (Selef'e) muvafakat ederler. Fakat bunlardan kim hadisle ise o, daha âlimdir; Selefin mezhebi ile olan ise daha da âlimdir ve ona daha da tâbi olandır. Her bir taifenin nezdinde Selef'e tazim ancak, onların Sünnete uyması ve bid'at çıkarmasının azlığı

91 Tedmüriyye, İbni Teymiyye, Sayfa: 192

ölçüsündedir."[92]

2.Bid'atla Niteleme (Bir Şeyi Bid'at Olarak Adlandırma) Hususunda Hüccetin İkamesi Şarttır: Kim, ister küfre isnad edilen veya bundan daha aşağı bir bid'at getirirse, şüphesiz ki aleyhinde hüccet ikame edilene dek bu bid'atın muktezası ile aleyhinde hüküm verilemez. İbni Teymiyye (rahimehUllah) diyor ki:

"Şüphesiz ki ben, kendisine muhalefet edenin gâh kafir, gâh fasık ve bazen de asi olduğu risâlî hüccetin, aleyhinde kaim olduğu bilinmediği sürece, muayyen bir şeyin küfre, fıska ve masiyete nisbet edilmesini en çok nehyeden insanlardan biriyim. Şüphesiz ki ben, Allah'ın bu ümmetin hatasını bağışlamış olduğunu ikrar ederim. Bu, haberî kavlî meselelerdeki ve ilmî meselelerdeki hatalara şamildir. Selef hâlâ, bu meselelerin pek çoğunda tenazu etmektedir (ittifak edememektedir) ama onların hiçbiri diğeri aleyhine küfürle, fasıklıkla, masiyet ile şahitlik etmemiştir."[93]

3.Bid'at Çıkarmayanın, Bid'at Çıkarandan Daha Faziletli Olması Elzem Değildir: Kulların derecelerindeki farklılık ve aralarındaki fazilet, onların salih amellerdeki üstünlüğüne, kalpleriyle ikame ettikleri iman, sıdk ve ihlasa göre olur. Bid'at çıkaran, müteevvil bir müctehid ise veya aleyhinde hüccet kaim olmamış biri ise günaha girmeyebilir. İbni Teymiyye (rahimehUllah) diyor ki:

"Bu itikadtan bir şeye muhalefet eden herkesin helak

[92] Mecmû'u-l Fetâvâ, İbni Teymiyye, 4/156.
[93] A.g.e., 3/229.

olan(lardan olması) gerekmez. Karşı çıkan kişi hata eden bir müctehid olabilir ki Allah onun hatasını bağışlar. Bu konuda, onunla aleyhinde hüccetin kaim olduğu ilimden bu kişiye ulaşmamış olabilir ki bu onun için, Allah'ın kendisi ile kötülükleri sildiği iyiliklerden olabilir."[94]

Bid'at çıkarmamış olmak, -fazilet sebeplerinden olsa bile- faziletli olmak için yeterli salt bir ölçüt değildir. Çünkü bir şahısta kendisine sevap kazandıracak ve kendisini cezaya maruz bırakacak şeyler bir arada bulunabilir ki bu ikisinden daha ağır basan nazarı itibara alınır.

İbni Teymiyye yine diyor ki:

"Bir şahısta hayır ve şerr, itaat ve fücur, Sünnet ve bid'at bir arada bulunduğunda, kendisinde bulunan hayır nisbetinde muvâlâtı (dostluğu) ve sevabı hak eder; kendisinde buluna şerr nisbetinde de muâdâtı (düşmanlığı) ve ikabı hak eder ve (böylece) aynı şahısta ikramı ve küçümsenmeyi gerektirecek şeyler biraraya gelmiş olur."[95]

Bu, ehli sünnetin kendisi ile temeyyüz ettiği adalet ve büyük insaftan bir babdır.

4.Kişinin Bid'ata Düşmesinden veya Bid'atçı Bir Yola İntisab Etmesinden, Ehli Sünnet'ten Çıkmış Olması Elzem Değildir: Çünkü bid'at irtikabı, teevvül ettiği bir ictihadtan dolayı olduğu zaman, bu onu -bu konuda inkâr edilmesi ve hatasının açıklanması ile birlikte- günahkâr bir bid'atçı kılmaz. Nebî

[94] A.g.e., 3/179
[95] A.g.e., 28/209

(sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurmuştur ki:

"Hakim hükmeder, ictihad eder ve sonra da isabet ederse ona iki ecir vardır. Hükmeder, ictihad eder ve sonra da hata ederse ona da bir ecir vardır."[96]

Aşırı olmayan bid'atları irtikab edenler -bid'atları nedeniyle günahkâr olsalar bile- Ehli Sünnet'ten ve Fırka-i Naciyye'den çıkmış olmazlar.

İbni Teymiyye (rahimehUllah) diyor ki:

"Mürcie mensupları ise bu aşırı bid'atçılardan değildiler. Bilakis onlar, kavillerinde fıkıh ve ibadet ehlinin sözlerine yer veriyorlardı. Aşırı görüşlere bağlanıp durumları aşırılık arz edinceye kadar da Mürcie mensuplarının Ehli Sünnet'ten oldukları addediliyordu."[97]

Suudi Arabistan Krallığı İlmî Araştırmalar ve Fetva Daimî Konseyi, metni şöyle olan bir soruya cevap vermiştir:

Sual: "Şu anda mevcut cemaat ve fırkalar ki bu ifade ile İhvan-ı Müslimin Cemaatı, Tebliğ Cemaatı, Ensâr-ı Sünnet-i Muhammediye Cemaatı, Şer'î Cemiyet, Selefiler, kendilerini et-Tekfîr ve'l-Hicret diye tesmiye edenler, bunlar ve diğerleri gibi hepsi de Mısır'da ikamet eden (cemaatları) kast ediyorum. Müslümanın bunlara karşı tutumu ne olmalıdır? İmam Müslim'in Sahîhinde rivayet ettiği Huzeyfe hadisi:

---

[96] Bunu Buhari rivayet etmiştir. Kitab ve Sünnete Bağlılık/Sarılma Kitabı, İctihad Ettiği Zaman İsabet Eden veya Hata Eden Hakimin Ecri Bâbı, 9/108, No: 6805

[97] Mecmû'u-l Fetâvâ, İbni Teymiyye, 3/357

"Ağaç kökü dişlesen ve ta ki bu hal üzere iken sana ölüm gelse bile bu fırkaların tümünü terk et."[98] üzerlerine uyarlanabilir mi?"

Konsey cevap olarak şöyle demiştir:

"Bu fırkaların hepsinde hak da bâtıl da, hata da sevap da mevcuttur. Bunların bazısı diğerlerinden hakka daha yakındır, doğrudur, daha hayırlıdır ve faydası daha umumidir. Sana düşen, kendilerinde bulunan hak üzere bunların hepsi ile yardımlaşman ve hata olarak gördüğün hususlarda onlara nasihat etmendir:

"Sana şüphe veren şeyleri bırak ve sana şüphe vermeyen şeylere (yönel)**."**[99,100]

5.Maslahat ve Mefsedetlere Dikkat Etmek: Şeriat, maslahatları ortaya çıkarmak ve kemâle erdirmek, mefsedetleri işlevsiz bırakmak ve mümkün mertebe azaltmak üzere gelmiştir. O, iki hayırlı şeyin en hayırlısını tercih eder; iki şerli şeyin en şerlisini def' eder. Bu şeriatta, büyük fesad ile az fesadı def' etmek ve büyük bir zarar ortaya çıkararak hafif zararı def' etmek uygun görülmemiştir. İnkâr ve muhasebe yönteminde, belirli bir şeyin üzerinde icma veya ittifak etme hususunda buna riayet edilir. Bunun için Sahabe (radıyAllahu anhum), Haccac bin Yusuf es-Sakafî'nin,[101]

[98] Buhari, Muslim ve Ebu Davud tahric etmiştir.

[99] Hadisi Tirmizi tahric etmiştir (Kiyamet 60) ve "Hasen-Sahihtir" demiştir. Şeyh el-Elbani Sahihu Suneni Tirmizi'de der ki: "Sahihtir" (Yayıncı)

[100] İlmî Araştırmalar ve Fetva Daimî Konseyi Fetvaları, 2/239, Fetva No: 6280

[101] Haccac bin Yusuf es-Sakafî. AbdulMelik onu Irak'a vali tayin etmiştir.

Muhtar bin Ebî Ubeyd es-Sakafî'nin[102] ve diğerlerinin arkasında namaz kılıyorlardı. Çünkü Cuma ve cemaatın bölünmesi facir veya bid'atçı bir imama uymaktan daha büyük bir fesadtır.

Her hâlükârda, maslahat ve mefsedetlere bakmak, bid'atçılarla olan teâmülün asıllarındandır. Amele bakılır, onun maslahatı şerri zayıflatmaya yol açacak cihette tercih edilebilir mi (edilemez mi); böyle ise (şerri zayıflatıyorsa) meşrû olur. Veya şerri artırıyorsa meşrû olmaz. Bu şüphesiz ki âlimlerin görüş ve hikmetleri ile beraber hallerin muhtelifliğine göre değişir.

Abdullah bin Zübeyr (radıyAllahu anh) ile savaşıp onu katleden ve Mekke'de idam eden ordunun komutanlığını yapmıştır. Dîni az tağutlardan addedilir. Tâbiîn âlimlerinden bir grubu da katletmiştir. Hicretin 95. senesinde ölmüştür. (Bkz: Mir'âtu'l Cinân ve İbretu'l Yakazân, el-Yâfiî, Sayfa: 88)

[102] Muhtar bin Ebî Ubeyd es-Sakafî. Babası, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) hayatta iken Müslüman olmuştur. Sahabeliği bilinmemektedir. Ömer bin Hattab (radıyAllahu anh) onu bir ordu üzerinde görevlendirmiştir. Irak'a gaza düzenlemiştir. Ebu Ubeyd Köprüsü Vakası ona nisbet edilir. Sakif'in büyüklerinden, re'y, fesahat, şecaat, deha sahibi, dîni zayıf, yalancı birisi idi. (Bkz: Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, ez-Zehebî, 3/538)

Hatasını Beyan Ederek ve Onu Söylem Edinenlerin Hüccetini Çürüterek, Bid'atın Delil ile Tenkid Edilmesi

Davalar muamelatta olduğu zaman, ancak sıdkını tekid eden bir niyetle kabul edilirler, aksi takdirde reddedilirler. Şöyle denildiği gibi:

"Davalar, eğer üzerinde sahipleri apaçık deliller ikame etmezlerse, yalan davalardır."

Şüphesiz ki akîde meselelerindeki davalar daha öncelikli ve daha ehemmiyetlidir. İlmî meselelerde, kendisini güçlendiren delîl bulunmayan her bir kavil -bunu bir âlim veya meşhur biri söylemiş olsa bile- reddedilmiştir. Ehli Sünnet bu cihete büyük bir itina gösterir. Sünnetlerin kaldırılmasının din üzerindeki tehlikesi ve ümmetin fırkalaşmasının beyanı eşliğinde delil ile bid'atı ortadan kaldırmak onların (Ehli Sünnet'in) görevlerindendir. Hasan bin Atiyye (rahimehUllah) demiştir ki:

"Bir kavim dinlerinde bir bid'at icat etse, Allah onların Sünnet'inden onun mislini söker alır ve sonra da onu Kıyamet gününe kadar onlara iade etmez."[103]

[103] Bunu Dârimî rivayet etmiştir, el-Mukaddime, Sünnete İttibâ Bâbı, 1/58, No: 98. El-Elbanî onu Mişkâtu'l Mesâbîh'te tashih etmiştir. Et-Tebrizî, 1/40, No: 188

Ehli Bid'atın Yollarının Tanınması ve Tenkidi

Delil eşliğinde olması, tenkidin gereklerindendir. Buna riayet edilmezse bid'atçının kavlinin fasid olduğunun beyanı ve tuttuğu yolun -sakınabilmemiz için- ortaya çıkarılması gerekecektir. Şüphesiz ki menheci Allahu Teâlâ'nın şu kavli ile belirlemiştir:

"Ve şübhesiz bu benim dosdoğru yolumdur, ona tabi olun ve (başka) **yollara tabi olmayın** (ki) **sizi O'nun yolundan ayırmasınlar. Bununla size tavsiye etti, umulur ki sakınırsınız."**[104]

Âyet, hakkın yolunun tek olduğunu ifade etmiştir. Bâtılın ise tek değil çeşitli yolları vardır. Bu yolların sayısı belli bir adete tahsis edilmemiştir. Cabir bin AbdUllah (radıyAllahu anh) hadisi, âyeti böyle tefsir eder: "Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in yanında idik. O (sallAllahu aleyhi ve sellem), bir çizgi çizdi. Bunun sağına iki çizgi çizdi. Soluna da iki çizgi çizdi. Sonra elini en ortadaki çizginin üstüne koydu ve buyurdu ki:

"Bu, Allah'ın yoludur." Sonra da şu âyeti okudu:

"Ve şübhesiz bu benim dosdoğru yolumdur, ona tabi olun ve (başka) **yollara tabi olmayın…**[105]

---

[104] En'âm Sûresi, 153. âyet

[105] Bknz.: İbn Mace, Mukaddime, Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Sünnet'ine İttibâ Bâbı, No: 11. Şeyh el-Elbani "Sahihtir" der. (Yayıncı)

Araştırmaların sonucunda, sapanların tâbi olduğu yolların pek çok (olduğu görülüyor):[106]

1-Temelsiz, zayıf ve içinde Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) aleyhine yalan söylenilen hadislere dayanmaları.

2-Maksatlarına ve mezheblerine muvafık olmayan hadisleri reddetmeleri

3-Net asıllardan (saparak) müteşabihâta tâbi olmaları

4-Delilleri yerlerinden sökerek tahrif etmeleri: Şöyle ki bir dayanak[107] üzere delil gelir ama bu delilden vazgeçilir ve iki dayanağın de bir olduğu vehmine kapılarak diğer bir duruma (yönelinir). Bu, kelâmın yerinden tahrif edilmesinin gizli (çeşitlerindendir). Allah'a sığınırız. Kendisine arz edilen bir şüphe veya kendisini haktan saptıran bir cehalet ve delîlin kaynağını almaya karşı kör eden bir hevâ -ki bunlar nedeniyle kişi bid'at ehli olur- olmadıkça, İslam'ı ikrar eden ve kelâmın yerinden tahrif edilmesini zemmeden kişilerin açık açık buna (böyle bir şeye) iltica etmeyeceği zannı galiptir.

5-Şeyhlerini tazim etme hususunda, onlara hak etmedikleri pâyeleri nisbet edecek derecede aşırı gitmek. Dinde aşırılık, mezhebe yardım için şiddetli gayret gösterme ve bid'at çıkaranı

---

[106] Bu yollar için bkz: Muhtasaru'l İ'tisam, es-Sekkaf, Sayfa: 62-69

[107] Menât (Dayanak/Mesned): Nâta-Yenûtu-Nevtan, yani bir şeyi talik etmek (o şeye bağlı, dayanır olmak). İbni Faris demiştir ki: Nun-Vav-Ta, bir şeyin bir şeye talikine delâlet eden sahih (içinde illet harfi geçmeyen) bir köktür. Usûlcüler ve Fıkıhçılar nezdinde ise Menât: "Kendisi ile hükmün taalluk ettiği vasıftır veya illettir." Çünkü hüküm ona taalluk ettiği zaman gayrına taalluk eden şey gibi olur. (Bkz: Mu'cemu Mekâyîsi'l Lugat, İbni Faris, 5/370; Muvâfakaat, eş-Şâtıbî, 3/231; Teysîru Usûli'l Fıkh, el-Cedî', Sayfa: 179)

delicesine sevmek olmasaydı, kimsenin aklı bunu almazdı. Fakat Nebî (sallAllahu aleyhi ve selem) buyurmuştur ki:

"Sizden öncekilerin sünnetlerine karış karış, zirâ zirâ tâbi olacaksınız. Hatta onlar bir kertenkele yuvasına girse idiler siz de onları takip ederdiniz."

Dedik ki: "Ey Allah'ın Resûlü, yahudiler ve nasara (hrıstiyanlar) mı?" Buyurdu ki:

"(Başka) **kim** (olabilir) **ki."**[108]

Bunlar, Hrıstiyanların **"Şüphesiz ki Allah, Meryem oğlu Mesih'tir"** demek cihetiyle İsa (aleyhisselam) hakkında aşırılıkları gibi aşırı gitmişlerdir. Allahu Teâlâ buyurmuştur ki:

"De ki: "Ey Kitap ehli! Haksız yere dininizde aşırı gitmeyin. Ve daha önce dalâlete düşmüş ve birçoklarını da dalâlete düşürmüş ve düz yoldan sapıtmış (olan) **kavmin hevâlarına tabi olmayın."**[109]

Hadiste de şöyle gelmiştir:

"Beni, nasarânın (Hrıstiyanların) **Meryem oğlunu övdükleri gibi övmeyiniz. Ben ancak O** (celle celaluhu)**'nun kuluyum. Deyiniz ki: Allah'ın kulu ve resûlu."**[110]

---

[108] Bunu Buhari rivayet etmiştir, Kitab ve Sünnete Sarılma Kitabı, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in: **"Mutlaka Takip Edeceksiniz"** Kavli Bâbı, No: 6775

[109] Mâide Suresi, 77. ayet

[110] Bunu Buhari rivayet etmiştir, Nebîlerin Hadisleri Kitabı, Allah'ın: **"Kitab'ta Meryem'i de zikret"** Kavli Bâbı, No: 3189.

Kim bu maddeleri dikkatle tefekkür ederse, şeriatın furûsunda da bunlar(a örnek teşkil edecek) bid'atlardan pek çoğunu görür. Çünkü bid'at, asıla girdiği zaman, onun furûya girmesi kolaylaşır.

6-Temenni ve reyleri delil almak. Bu da kavillerin en fasid ve en zayıflarındandır.

Bid'at Ehlini İnkâr Etmede Tedric

Hükümlerde tedric, problemlerin tedavi edilmesi, emri bi'l- maruf, nehy-i ani'l münker ve Allahu Teâlâ'ya davet, İslâmî teşrî menhecidir. Bu, davet ve inkâr hususunda Selef'in menhecinin alametlerinden bir alamettir. Şâtıbî (rahimehUllah) demiştir ki: "Bu, önemli bir meseledir; dîne karşı işledikleri cinayet, yeryüzünde fesad çıkarmaları, İslam caddesinden çıkıp da yolun dışına (sapmaları) cihetinden kendilerine taalluk eden büyük bir fıkhî bâbdır..."

Sonra da ehli bid'atı inkârın 15 derecesini zikretmiştir:

Birincisi: İbni Abbas (radıyAllahu anhuma)'nın Hâricilere gitmesi, onlarla konuşması ve hatta içlerinden iki bin veya üç bin kişinin rucû etmesi meselesinde olduğu gibi, irşad, tâlim, hüccetin ikamesidir.

İkincisi: (Onlardan) Hicret, kelâmı ve selâmı terketmek

Üçüncüsü: Ömer'in Sabiğ'i sürgüne göndermesi gibi sürgüne göndermek[111]

---

[111] Sabiğ bin Asel el-Hanzalî. İdrak (etmek istediği bir konu) vardı, Medine'ye geldi ve Kur'ân'ın müteşabihinden sual etmeye başladı. Ömer (radıyAllahu anh) ona (birini) gönderdi ve onun için hurma dalları hazırladı. Dedi ki: "Kimsin sen?" Dedi ki: "Allah'ın kulu Sabiğ." Dedi ki: "Ben de Allah'ın kulu Ömer." (Ömer (radıyAllahu anh)) Sabiğ'i kafası kanayıncaya dek dövdü. Sabiğ dedi ki: "Yeter ey mü'minlerin emîri, kafamda bulmakta olduğum şey (şüphe) gitmiştir." (Bkz: Faslu'l Hitab fî Sîret-i Emîri'l Müminîn Ömer bin el-Hattab, Ali Muhammed es-Sallâbi)

Dördüncüsü: Hallac'ı katlinden birkaç yıl önce hapsetmeleri gibi hapis (cezası)

Beşincisi: Selef'in pek çoğundan bu konuda (örnek) geldiği üzere, sakınmaları ve sözlerine kanılmaması için, üzerinde bulundukları hâli onlara hatırlatmak ve bid'atlarını açığa sermek.

Altıncısı: Müslümanlara düşman oldukları ve onlara (Müslümanlara) karşı ayaklandıkları takdirde, Ali (radıyAllahu anh)'ın ve diğer Sünnet halifelerinin Haricilerle savaştığı gibi, (onlarla) savaşmak

Yedincisi: Tevbe Etmeleri İstenilmesine rağmen rucû etmezlerse ve bid'atlarını izhar etmişlerse (onları) katletmek

Sekizincisi: Gerek küfrü gerekse küfre râci bir şeyi gizlice yapanları, tevbe ettirilmeksizin katletmek. Çünkü bu durum, zındıklar gibi münafıklık bâbındandır.

Dokuzuncusu: Delîlin küfrüne delâlet ettiği kimseleri tekfir etmek. Aynı şekilde bid'atın küfür üzere olduğu sarih olduğu zaman da (bu bid'at sahiplerini tekfir etmek).

Onuncusu: Eğer gizli değillerse (açıkça biliniyorlarsa), Müslüman vârisleri onlara mirasçı olamaz ve onlar da Müslümanlardan kimseye vâris olamazlar. Öldükleri zaman gasl edilmezler, üzerlerine namaz kılınmaz ve Müslümanların kabristanlarına defnedilmezler. Gizlenen kimse için ise zahire göre hüküm verilir ve onun vârisleri mirasa nisbet edilmeye daha ehildir.

Onbirincisi:Onlarla nikahlanılmamasını emretmek. Bu da (onlardan) ayrılma ve iletişimi kesme açısındandır.

Onikincisi:Onları bilcümle cerhetmek, şahitliklerini kabul etmemek, onların ne vali ne kadı olabilmeleri, imamlık veya hatiplik gibi adalet mevkilerine atanmamaları

Onüçüncüsü: Hastalarını muayene etmemek ki bu da dışlama ve ceza bâbındandır

Ondördüncüsü: Aynı şekilde cenazelerine iştirak etmemek

Onbeşincisi:Ömer (radıyAllahu anh)'ın Sabiğ'i dövdüğü ettiği gibi dövmek[112]

[112] Bkz: Muhtasaru'l İ'tisam, es-Sekkaf, 52-54

Bid'at Ehlini Reddetme (ve Onlara Cevap Verme) Hususunda Sarih Açıklamalar Yapmak

Haddi zatında, bid'at ehlini reddetmek (asıl) maksad değildir. Maksad ancak, bir yandan ilim ehlinin dîni savunma hususundaki vazifesini eda etmesi ve diğer taraftan bid'atçı hakkında da hayrın murad edilmesidir. Tüm bu (sonuçlara) Allahu Teâlâ'nın:

"O kimseler ki Bizim inzal etmiş olduğumuz beyyinatı ve hüdâyı kitabta insanlara beyan ettikten sonra gizleyenlere, işte onlara, Allah lânet eder ve lânet edebilecek olanlar lânet eder. Ancak tevbe edenler, ıslah olanlar ve (doğruyu) **beyan edenler** (müstesnâ)**. İşte onların tövbelerini kabul ederim. Ve ben Tevvab'ım, Rahîm'im."**[113] şeklindeki,

"Ve bir zaman Allah kendilerine kitap verilmiş olanlardan: 'Onu mutlaka insanlara beyan edeceksiniz ve onu gizlemeyeceksiniz.' diye bir misâk almıştı. Onlar ise onu arkalarına attılar ve onu az bir pahaya sattılar. Ne kötü alışveriş (bu yaptıkları)**!"**[114] şeklindeki ve:

"Muhakkak o kimseler ki, Allah'ın kitabtan inzal etmiş olduğunu gizlerler ve onu az bir pahaya satarlar; işte onlar karınlarında ateşten başka bir şey yemezler. Kıyamet günü, Allah onlarla konuşmayacak, onları tezkiye

[113] Bakara Sûresi, 159.-160. âyet
[114] Âl-i İmran Sûresi, 187. âyet

etmeyecektir. Ve onlar için elîm bir azâb vardır."[115] şeklindeki âyetlerinden ulaşabiliriz.

Bu, âlimlerden iki şeyi talep etmektedir ki bunlar;

Birincisi:Bid'at ehlini Sırat-ı Müstakim'e davet etmek ve onlarla en güzel şekilde mücadele etmek, güzel öğütle gizlice (kendilerini ifşa etmeden) onlara emr-i bi'l maruf ve nehy-i ani'l münker yapmaktır. Umulur ki azgınlıklarından ve dalâletlerinden dönerler. Allah, ümmetten bir taife üzerine Allah (azze ve celle)'ye davet etmeyi, emr-i bi'l marufu ve nehy-i ani'l münkeri vacip kılmış ve Subhânehû ve Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ve sizden hayra davet eden ve ma'rufu emreden ve münkerden nehyeden bir ümmet olsun, ve işte onlardır felâh bulanlar."[116]

İkincisi: Eğer bid'atlarında israr ederlerse, hakkı ve hak ehlini inkar ederlerse bu durumda, ilim ehlinden nakledildiği üzere, bazı Müslümanlar bunlarla aldanmasın diye ve onlardan sakınsınlar, onlardan ictinab etsinler diye onların bâtılını ve sapmalarını beyan etmek, kusurlarını ve dayandıkları temellerin fasidliğini açığa sermek gerekir.

[115] Bakara Sûresi, 174. âyet
[116] Âl-i İmran Sûresi, 104. âyet

Herhangi biri şöyle bir soru sorarak itirazda bulunabilir:

Diyebilir ki: "Bid'atçıların teşhir edilmesinde onların hakir düşürülmesi vardır. Bu da davetin maslahatından değildir. Aynı şekilde bu, ümmet arasında fırkalaşmaya yol açmaz mı?

Buna cevap olarak deriz ki: Şüphesiz ki tazir, şer'î bir menhecdir. Teşhir de tazir mesabesindedir. Teşhir ile bid'atçının Sünnet'e dönmesi umut edilir. Elbette ki bunun (teşhirin), gizli (ifşa etmeden) nasihat verme hususunda tüm çabanın son noktasına kadar sarf edilmesinden sonra (yapılması gerekir). Eğer nasihat fayda vermezse, teşhirden murad olunan Sünnet'in savunulması, bid'atın yok edilmesi, bid'atçı ve söylemleri nedeniyle tüm insanları etkileyen fesadın bertaraf edilmesidir. Bu durumda Sünnet'i savunmak, bid'atı yok etmek ve bid'atçıyı teşhir etmek, toplanmaya ve birleşmeye vesile olur. İlim ehlinin bu konudaki bazı sözleri şöyledir:

1-Şâtıbî (rahimehUllah) şöyle demiştir: "...Selefin pek çoğundan bu konuda (örnek) geldiği üzere, sakınmaları ve sözlerine kanılmaması için, üzerinde bulundukları hâli onlara hatırlatmak ve bid'atlarını açığa sermek"[117]

Yine şöyle demiştir: "..İkincisi: Kendi dalâletine davet eden, bunu avamın ve ilim sahibi olmayanların kalplerinde süsleyenler, bunların müslümanlara zararı iblisin zararı gibidir.

[117] El-İ'tisam, eş-Şâtıbî, 1/176

Onlar insan şeytanlarındandırlar. Onların ehli bid'at ve dalâlet olduklarını açıklamaktan, deliller onların onlardan olduğuna dair kaim olduğunda kendilerini fırkalara nisbet etmekten başka çıkar yol yoktur."

Sonra Asım Ahvel'in Katade ile olan kıssasını zikretti ve ardından dedi ki: "Bunlar gibilerini ifşa etmek ve kendilerini kovmak dışında bir yol yoktur. Çünkü -tayin etmeyi (onları ifşa etmeyi) terk etmenin sebebi (eğer) bölünme ve düşmanlıktan (duyulan) korku ise- onlar kendi hallerine bırakıldıkları zaman müslümanlara gelen zarar, onları ifşa etmek ve onlardan sakındırmak sebebiyle hasıl olan zarardan daha büyüktür.

Şüphesiz ki müslümanlarla bid'ata davet edenler arasında sadece aleyhlerine (delil) ikame edildiğinde (ortaya çıkacak) bölünme, müslümanlar ile davetçiler, onlara uyanlar ve ittiba edenler arasındaki bölünmeden daha basittir.

İki zarar tearuz ettiği zaman (birinden birini seçmek mecbur olduğu zaman) daha hafif ve daha basit olanı işlenir. Şerrin bazısı diğerlerine nazaran daha ehvendir. Aşınan (kangren olan) elin kesilmesi gibi. Böyle bir elin kesilmesi cânın telef edilmesinden daha kolaydır. Bu, ebediyyen Şeriat'ın hükmüdür ki, daha ağır olan netîceden korunmak için daha hafif olan ile hükmedilir."[118]

2-el-Karâfî (rahimehUllah) demiştir ki: "Bid'at ve sapkın tasniflerin erbabının insanlar içerisinde fesad ve ayıpları, doğrunun dışında (bir hal) üzere oldukları teşhir edilmelidir ki

[118] A.g.e., 2/228

zayıf insanlar bunlara düşmekten sakınsınlar ve mümkün mertebe bu mefsedetlerden uzak dursunlar. Yalnız burada şart olan, doğruluktan ayrılmamak, fısk ve fuhşiyat ehline yapmadıkları şeylerle iftira etmemektir. Bilakis sadece yasaklardan onlarda bulunan şeyler söylenebilir. Bid'atçı aleyhine onun içki içtiği, zina yaptığı ve onda mevcut olmayan diğer şeyler söylenemez."[119]

3-İbni Teymiyye (rahimehUllah) şöyle demiştir: "Kitab'a ve Sünnet'e muhalif makalelerin veya Kitab'a ve Sünnet'e muhalif ibadetlerin ehli olan bid'at imamlarının misli (şudur ki) onların hâlini beyan etmek ve ümmeti onlardan sakındırmak, müslümanların ittifakı ile vaciptir. Hatta İmam Ahmed'e denilmiştir ki:

"Oruç tutan, namaz kılan ve itikaf yapan adam mı yoksa ehli bid'at hakkında kelam ede(rek onların hatalarını açığa sere)n adam mı senin için daha sevimlidir?"

(İmam Ahmed) dedi ki: "Kalkıp namaz kıldığı ve itikaf yaptığı zaman bu, kendi kendisi içindir. Ehli bid'at hakkında konuştuğu zamansa bu ancak müslümanlar lehinedir ve bu daha faziletlidir."

Ve bunun faydasının dinleri hususunda, müslümanlar lehine Allah yolunda cihad cinsinden kapsamlı olduğunu beyan etmiştir."[120]

Yine şöyle demiştir: "Bid'ata davet eden kimse,

[119] El-Furûk, el-Karâfî, 4/207, 208
[120] Mecmû'ul-Fetâvâ, İbni Teymiyye, 28/231, 232

müslümanların ittifakı ile cezaya müstehaktır. Onun cezası bazen katli ile olur, bazen de bunun altında bir şey ile olur. Selef'in Cehm bin Safvan'ı, Ca'd bin Dirhem'i, Gaylan el-Kaderî'yi ve diğerlerini öldürmesi gibi. Onun (bid'atçının) cezayı hak etmediği takdir edilirse veya cezalandırılması mümkün olmazsa, onun bid'atını beyan etmekten ve ondan sakındırmaktan başka çıkar yol yoktur. Bu da genel itibarıyla, Allah ve Resûlunun emrettiği emr-i bi'l maruf ve nehy-i ani'l münkerledir."[121]

4-İbni Kayyım (rahimehUllah) şöyle demiştir: "Bunların ayıplarını ortaya çıkarmak, çirkinliklerini ve kaidelerinin fasidliğini açıklamak, Allah yolunda cihadın en faziletlilerindendir. Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem), Hassan bin Sabit'e şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'ini müdaafa ettiğin müddetçe, Rûhu'l-Kudüs seninledir."[122]

Yine (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Onları hicvet (veya yer/zemmet), Cibril seninledir."[123]

Yine (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Allahım! Onu, Senin Resûlun (sallAllahu aleyhi ve sellem)'i müdaafa ettiği müddetçe Ruhu'l Kudüs ile teyid et/destekle." [124]

---

[121] A.g.e., 35/414

[122] Buhari, Muslim, Ebu Davud ve Ahmed tahric etmiştir.

[123] Buhari ve Muslim tahric etmiştir.

[124] Buhari ve Muslim tahric etmiştir.

Onun onları (müşrikleri vb) hicvetmesi hakkında (şöyle de) buyur(ul)muştur:

"Nefsim elinde olana yemin olsun ki, bu onlara ok atılmasından daha şiddetlidir."

Bunları açıklamak nasıl cihaddan olmasın ki? Tüm Sahabe, Tâbiîn, Hadis ehlinden ve bu ümmet içerisinde doğruyu söylemiş İslam imamlarından (oluşan) Selefi Salihe muhalefet eden bu tevillerin çoğu, Resûl (sallAllahu aleyhi ve sellem) ile ve dîni ile dalga geçenlerin, ehli nifakın ve dinde bulunan şeyleri -bunların zahirinin yalan, muhal, küfür, dalâlet, teşbih, temsil, tahayyül olduğu iddiasıyla- ilhad edenlerin ve sonra da onları (nassları), bu lafızlarla murad olunan şeyin bilmece ve bulmaca (şifre çözme vb) türünden olduğu bilinen mânâlara çekenlerin -ki bunu kasteden kimseden nasihat ve beyan sâdır olmaz- ta'nının ihtiva ettiği şey cinsinden, kelamcının nassları abes yere kullanmalarını ve nasslara sûizanlarını içermektedir.

Allah'ın ve Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in kelâmını müdaafa etmek ve korumak amellerin en faziletlilerindendir, Allah'a en sevimli ve kullara en faydalı olanlarındandır. Allah'ın kendisine derin bir basîreti rızık olarak verdiği herkes, bu tahrifçilerin akıllarının zayıflığını, onların apaçık dalâlet ehlinden olduklarını, yine onların, sözü yerinden tahrif etmeleri, anlamamaları, kavli tedebbür etmemeleri nedeniyle Allah'ın zemmettiği ve kendilerini gâh kaçışan eşeklere ve gâh da kitap yüklü bir eşeğe benzettiği kimselerle kardeş olduklarını bilir."[125]

[125] Es-Savâiku'l Mursele, İbni Kayyım, 1/302, 303

5-İbni Receb (rahimehUllah) demiştir ki: "Bil ki insanın -eğer bundan kasıd sadece zemmetmek, ayıplamak ve kusur bulmak ise- kerih gördüğü şeyi zikretmesi haramdır. Ama eğer bunda, müslümanların geneli için veya özel olarak bazıları için bir maslahat var ise ve bundan maksat da bu maslahatın elde edilmesi ise bu, haram değildir, bilakis mendubdur... Bid'at ve dalâlet ehline, âlimlerden olmadığı halde âlimlere benzer görünenlere gelince; onlara uymaktan sakındırmak için cehaletlerini açıklamak ve ayıplarını izhar etmek caizdir.

Âlimlere, reddiyede bulunma eylemiyle murad ettiği şeyin Allah ve Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem) için nasihat etmek olduğu bilinen kimselere, zikirleri geçen diğer müslüman âlimlere, diğer âlimler ve onlara ihsan ile tâbi olanlar gibi, ikram, ihtiram ve tazim ile muamele etmek gerekir. Ama âlimlere onları reddetmek (eylemiyle) onları kusurlu göstermeyi, zemmetmeyi ve ayıplarını izhar etmeyi murad eden kimseler ise, kendileri ve benzerlerinin bu haram kılınmış rezil işlerden caymaları için, ceza ile mukabele görmeyi hak ederler."[126]

6-Şeyh AbdulAziz bin AbdUllah bin Baz (rahimehUllah) demiştir ki: "Müslüman âlimlere vacip olan hakîkati izah etmek; Allah'ın, kulları için meşrû kıldığı ve Nebîsi (sallAllahu aleyhi ve sellem) 'in davet ettiği çizgide yürümeleri için her bir cemaatla veya cemiyetle tartışmak ve herkese nasihatta bulunmaktır. Kim bunu aşarsa veya şahsî menfaatleri ya da sadece Allah'ın bildiği maksatlarla inadında ısrar ederse hakikati bilenlere vacip olan: onu teşhir etmek, ondan

[126] Nasihat ve Tabir Arasındaki Fark, İbni Receb, Sayfa: 91

sakındırmaktır, tâ ki insanlar onların yolundan ictinab etsinler ve tâ ki işlerinin hakîkatini bilmeyenler onların arasına katılmasın ki kendilerini Allah (celle ve alâ)'nın, şu kavli ile ittibâ edilmesini bize emir buyurduğu Tarîk-i Müstakîmden saptırmasınlar:

"Ve şübhesiz bu benim dosdoğru yolumdur, ona tabi olun ve (başka) **yollara tabi olmayın** (ki) **sizi O'nun yolundan ayırmasınlar. Bununla size tavsiye etti, umulur ki sakınırsınız."**[127]

Şüphe yok ki İslam toplumu içerisindeki fırkaların ve cemaatlerin çokluğu, ilk olarak şeytanın, ikinci olarak da İslam düşmanı insanların hırslı bir şekilde istediği bir şeydir. Çünkü müslümanların kelimesinin ittifak etmesi, birlik olmaları, kendilerini tehdit eden ve akîdelerini hedef alan tehlikeyi idrak etmeleri, onları bununla mücadele etme hususunda ve müslümanların maslahatı için ve müslümanların dîninden, beldelerinden ve kardeşlerinden tehlikeyi def' etmek için bir safta çalışmaları hususunda faal tutar. Bu da insan ve cin şeytanların razı olmadığı bir tutumdur.

Bunun için onlar (şeytanlar), müslümanların kelimesini bölmek, onların bütünlüğünü parçalamak ve aralarına düşmanlık tohumlarını saçmak için hırs gösterirler. Allah'tan, Müslümanların kelimesini hak üzere toplamasını ve onların toplumundan herbir fitne ve dalâleti izale etmesini dileriz. Şüphesiz ki O (celle celaluhu) bunun velîsidir ve buna kâdirdir."[128]

---

[127] En'âm Sûresi, 153. âyet

[128] Fetvalar ve Çeşitli Makaleler Külliyatı, İbn Baz, 5/202

7-İbn Useymin (rahimehUllah) demiştir ki: "Şüphe yok ki bu hilaf için tam olarak yapılması gereken, Allahu Teâlâ'nın:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Şayet bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve âhiret gününe inandığınız takdirde, onu, Allah'a ve Resul'e arzedin. Bu, netice itibariyle daha hayırlı ve daha güzeldir."[129] kavlinde ve: **"Ve bir şeyde ihtilâfa düşerseniz, artık O'nun hükmü Allah'ındır. İşte bu Allah, benim Rabbimdir. O'na tevekkül ettim. Ve O'na yönelirim."**[130] kavlinde irşad ettiğine dönmektir. Akîdede veya amelde yani ilmî ve amelî işlerde doğrudan ayrılan kişiye yapılması gereken, hak kendisine apaçık olana ve hakka dönene kadar onunla tartışmaktır. Hatasına gelince, bize vacip olan hatayı açıklamak ve güç yettiği ölçüde hatadan sakındırmaktır. Bu arada ümitsizliğe düşmeyiz çünkü Allah, büyük bid'atları olan kavimleri döndürmüştür ve tâ ki bu kavimler Ehli Sünnet'ten olmuşlardır."[131]

8-İbrahim er-Ruhaylî demiştir ki: "Bunun için, bu mefsedetlerin def'inin mevcudiyeti, kapılarını kapatmak suretiyle karara bağlanmıştır. Bu da bid'at ehline saygı duymayı terk etmektir. Bilakis onları hakir düşürmek ve vukû buluşundan önce bu mefsedetler hakkında mübalağada bulunmaktır ki bundan umulan da bu bid'atçının Sünnet'e dönme maslahatının tahakkuk etmesidir -ve şüphesiz ki onun hakir düşürülmesi, onu tazir etme bâbındandır-.

---

[129] Nisa Sûresii 59. âyet

[130] Şûrâ Sûresi 10. âyet

[131] Es-Sahvetu'l İslâmiyye Davâbit ve Tevcîhat, İbni Useymin, Sayfa: 107

Buradan da Ehli Sünnet'e göre, bid'at ehlinin hakir düşürülmesinin meşrûluğu sonucu çıkmaktadır. Şüphesiz ki (konu), ehli bid'atın hakir düşürülmesi değil de sadece bu mefsedetlerin bertaraf edilmesi ve bu maslahatların elde edilmesi olsaydı, bid'atların açıklanması yeterli olurdu. Ama nasıl olsun ki, Allah ve Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den, bid'at ehlinin zelil edilmesi ve onları tazim etmekten nehyedilmesi (cihetinde) açık emir gelmiştir. Bununla da zahir olan şudur ki Ehli Sünnet'in bu asıl hakkındaki bu takrîri ancak sâfi şer'î maksatlarla, yüce dînî gayelerle gelmiştir. Buna dikkat etmek ve dikkat ettirmek gerekmektedir."[132]

[132] Ehli Sünnet'in Bid'at Ehline Karşı Tutumu, İbrahim er-Ruhaylî, 2/578

6. BAHİS
"İBADETLERDE ASIL OLAN MEN ETMEKTİR/ DİĞER ŞEYLERDE ASIL OLAN İSE MUBAHLIKTIR" KAİDELERİNİN ARASINI AYIRABİLMEK

Burada iki kaide arasındaki farkı tesbit edeceğiz. Çünkü âlim geçinen bazılarının veya hevâlarını destekleyecek delilleri arayan hevâ ehlinin nezdinde bu iki kaide arasında karışıklık vardır. Bu durumu, konu müslümana dolambaçlı gelmeyinceye kadar tesbit edeceğiz. Selef'in teliflerinde bu iki kaide arasındaki fark sabit olmuştur…

Birinci Kaide: İbadetlerde Asıl Engellemektir veya Men Etmektir

İbadetlerde asıl engellemektir veya asıl men etmektir ya da ibadetlerde asıl haramlılıktır. Bu kaidenin mânâsını beyan etmek için şöyle deriz:

Şüphesiz ki dînin hakikati şu iki durumda somutlaşır: "Allah'tan başkasına ibadet/kulluk edilmemesi" ve "Allah'a ancak teşrî ettiği ile ibadet/kulluk etmek". Kim olursa olsun eğer kendi kafasından bir ibadet icad ederse o dalâlettir ve reddedilir. Çünkü Şeriat koyucu, onlarla kendisine yaklaşılan ibadetleri inşa etmek hususunda tek başına yetki sahibidir. İbni Kayyim (rahimehUllah) diyor ki:

"Malumdur ki Allah'ın ve Resûlunun haram kıldıkları dışında bir haram yoktur. Allah ve Resûlunun, failini günahkâr saydıkları şeyler dışında günah sayma da yoktur. Aynı şekilde, Allah'ın vacip kıldıkları dışında vacip yoktur. Allah'ın haram kıldıkları dışında haram da yoktur. Allah'ın teşrî ettiğinden başka din de yoktur. İbadetlerde asıl, durum hakkında delil kaim olana kadar geçersiz kılmadır. Akitlerde ve muamelelerde asıl, durum hakkında delil kaim olana kadar geçerli saymadır. İkisi arasındaki fark şudur ki Allahu Subhânehû'ya şüphesiz sadece Resullerinin lisanları vasıtasıyla teşrî ettiği şeylerle ibadet/kulluk edilir.

Şüphesiz ki ibadet/kulluk, O (celle celaluhu)'nun, kulları üzerindeki hakkıdır; O (celle celaluhu)'nun Kendisinin hak

kıldığı, razı olduğu ve teşrî ettiği hakkıdır."[133]

İbni Teymiyye (rahimehUllah) der ki: "Şeriat'ı inceleyerek, Allah'ın vacip kıldığı veya sevdiği ibadetlerin emrinin sadece şeriat ile sabit olduğunu biliyoruz."[134]

Yine der ki: "İbadetlerin, diyanetin ve tekarrübün babları Allah'tan ve Resûlunden alınmıştır. Hiç kimse, şer'î bir delil olmadıkça, bir şeyi ibadet veya nafile kılamaz."[135]

Bu Kaidenin Mânâsının Özeti: Şüphesiz ki Allah'ın Kitab'ından bir nassa veya Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Sünnet'inden sarih sahih bir nassa (dayanmaksızın) Allahu Teâlâ'ya ibadet edilmesi caiz olmaz. Bundan da: "Allah'a, bir delil olmaksızın ibadet eden kimse bid'atçıdır; hakkında bir delil bulunmayan her ibadet de bid'attır." sonucu çıkar.

Bu kaidenin, Resûl (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in kılavuzluğundan rehberliğinden alınan delili onun şu kavlidir:

"Kim, bizim bu işimizde, ondan olmayanı ihdas ederse o, reddolunmuştur."[136]

Bir rivayette de:

"Her kim, hakkında emrimiz bulunmayan bir amel

[133] İ'lâmu-l Muvakkiîn, İbni Kayyim, 1/344

[134] El-Kavâidu'n Nûrâniyye, İbni Teymiyye, Sayfa: 112

[135] Mecmû'ul-Fetâvâ, İbni Teymiyye, 31/35

[136] Bunu Muslim rivayet etmiştir (Kitâbu'l Agdıye, Nakzu'l Ahkâmi'l Bâtıle Bâbı, 2/16, No: 3242)

işlerse o, reddolunmuştur."[137] şeklindedir.

[137] Bunu Muslim rivayet etmiştir (Kitâbu'l Agdıye, Nakzu'l Ahkâmi'l Bâtıle Bâbı, 2/16, No: 3242)

Selef'in Sözlerinden ve Fillerinden (Örneklerle) Bu Kaidenin Tatbikatı

1-Adamın biri, İbni Ömer (radıyAllahu anhuma)'nın yanında aksırdı ve dedi ki: "ElhamdulİllahveS-selâmu alâ ResûlİllâhHamd, Allah'ındır ve selam Allah Resûlu'nun üzerine olsun)."

İbni Ömer dedi ki: "Ben de 'Hamd Allah'ındır ve selam Allah Resûlu'nun üzerine olsun' derim (ama) Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in bize öğrettiği bu değildir. O bize:

"Her hâlükârda hamd, Allah'ındır." demeyi öğretmiştir.[138]

2-Said bin Müseyyeb (rahimehUllah), ikindi namazından sonra fazla olarak iki rekât namaz kılan bir adam gördü. (Adam) dedi ki: "Ya Ebâ Muhammed, Allah bana namazdan dolayı azap eder mi?" Dedi ki: "Hayır velâkin Allah sana Sünnet'e muhalefetten dolayı azap eder."[139]

El-Elbânî (rahimehUllah), bu esere yaptığı talikinde şöyle demiştir: "Bu, Said bin Müseyyeb (rahimehUllah teâlâ)'nın eşsiz cevaplarındandır. Bu, 'bunlar zikir ve namazdır'

---

[138] Bunu Tirmizi rivayet etmiştir, Edeb Kitabı, Aksıran Aksırdığı Zaman Ne Der? Bâbı, No: 2662. Şeyh el-Elbâni Sahîhu Süneni Tirmizi'de: "Hasendir" demiştir, 2/353, No: 2200

[139] Bunu Dârimî rivayet etmiştir, Mukaddime, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Hadisinin Tefsirinde Sakınılması Gereken Şeyler Bâbı, 1/116, No: 437; AbdurRezzak, Musannef'te, 3/52

gerekçesiyle pek çok bid'atı hoş gösteren bid'atçılara karşı kuvvetli bir silahtır!! Sonra onlar, Ehli Sünnet'in bunları kendileri aleyhine inkâr etmesini yadırgarlar ve Ehli Sünnet'i zikri ve namazı inkâr ediyor olmakla itham ederler!! Onlar aslında, bid'atçıların zikir, namaz ve benzeri hususlarda Sünnet'e muhalefet etmelerini inkâr etmektedirler."[140]

3-Süfyan bin Uyeyne (rahimehUllah) diyor ki: "Malik bin Enes'i işittim. Adamın biri ona geldi ve dedi ki: 'Ey Ebâ AbdİllahI Nerede ihrama gireyim?" Dedi ki: 'Zu'l-Huleyfe'de, Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in ihrama girdiği yerde.' Dedi ki: 'Şüphesiz ki ben, mescidte (Mescidi Nebevi'de) kabrin yanında ihrama girmek istiyorum.' Dedi ki: Yapma, ben senin hakkında fitneden korkarım.' Dedi ki: 'Bunun neresi fitne ki? Ben sadece bir kaç mil eklemekteyim!' Dedi ki: 'Hangi fitne, kendini Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in eksik kaldığı bir fazilete erişmiş olarak görmekten daha büyüktür? Şüphesiz ki ben, Allahu Teâlâ'nın şu kavlini işittim:

"(Ey müslümanlar!) **Resûlün çağrısını aranızdan bazınızın bazınıza çağrısı gibi yapmayın. Muhakkak ki Allah, içinizden, birini siper ederek sıvışıp gidenleri bilmektedir. Bu itibarla, O'nun emrine muhalefet edenler, onlara bir fitne veya elîm azap isabet etmesinden sakınsınlar."**[141,142]

4-Bu, Ömer bin AbdulAziz (rahimehUllah)'ın bazı amelelerine Sünnet'i ihya etmeyi ve bid'atı öldürmeyi vasiyet

[140] İrvâu'l Ğalîl, el-Elbâni, 2/236
[141] Nur Sûresi, 63. âyet
[142] İrvâu'l Ğalîl, el-Elbâni, 4/201

ettiği vasiyetidir:

"Size Allah'ın takvasını, O (celle celaluhu)'nun emrinde ölçülü davranmayı, Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Sünnet'ine ittibâ etmeyi, ihdas edicilerin O (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den sonra, hakkında Sünnet'inin câri olduğu hususlarda Sünnet'ten rızıklanmayı bırakarak ihdas ettikleri şeyleri terk etmeyi vasiyet ediyorum. Bil ki bir bid'at icat eden herkes, mutlaka öncesinde o bidata delâlet eden ve içinde ibret olan bir şey takdim eder. Sana düşen, Sünnet'e sarılmaktır. Şüphesiz ki Allah'ın izni ile sana korunma vardır. Bil ki Sünnet'i, muhalif hataları, sapmaları, haddi aşmaları ve ahmaklıkları en iyi bilen sünnet kılmıştır. Şüphesiz ki eskiler, bir ilme dayanarak tutum sergilediler ve nüfuzlu bir basîret ile geri durdular. Onlar, araştırma hususunda daha kuvvetli idiler ama araştırmadılar."[143]

5-İbni Kesîr (rahimehUllah), (Kur'an) okumanın sevabının ölülere hediye edilmesi meselesini mütaala ederek, okumanın kesinlikle ulaşmayacağını belirterek ve ulaşmama nedenini belirterek şöyle diyor:

"Şüphesiz ki bu (okuma), onların (ölülerin) amellerinden veya kazandıklarından değildir. Bunun için Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem) bunu ümmetine mendub kılmadı ve onları buna teşvik de etmedi. O, ümmetini böyle bir şeye nass ile ya da îma ile irşad da etmedi. Bu, ashab (radıyAllahu anhum)'un hiçbirinden nakledilmemiştir. Eğer hayırlı olsaydı onlar bunu bizden önce yaparlardı. Nafileler bâbında sadece nasslara dayanılır. Bu hususta kıyas ve rey türleri ile tasarruf

[143] El-İbâne, İbni Batta, No: 163; Şerhu Usûli's Sünne, el-Lâlekâî, No: 16

edilmez."[144]

6-Bekr Ebu Zeyd (rahimehUllah) der ki: "Kulların ibadetle ilgili işlerinin tevkîfî olması, ittibâ etmenin bid'at çıkarmaya karşı güvence altına alınması, yanlış ve ihdas etmenin bertaraf edilmesi gayesiyle, Allah'ın onun hükmü üzere koyduğu bir nass olmadıkça da teşrî edilememesi, kesin olarak şeriatın idrakinden kabul edilmiştir."[145]

[144] Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm, İbni Kesir, 4/401

[145] Merviyyâtu Duâi Hatmi'l Kur'ân (Kur'ân'ı Hatim Duası Rivayetleri), Bekir Ebu Zeyd, 11-12

İkinci Kaide: Eşyada Asıl Olan Mubahlıktır

Bu, ilmî sahih bir kaidedir. Fakat bu, ibadetler üzerinde asla vaki olamaz. Bu ancak, Allah'ın yarattığı şeyler, halkın faydalandığı menfaatler üzerinde vaki olabilir. Bunda asıl olan, helallık ve mubahlıktır. Burada onları zikretmek, bir yandan onların zıddını beyan etme bâbındandır, diğer taraftan ise ibadetlerin bablarında bunu delil alan kimseleri reddetmektir. Bu kaide, içine düştükleri bir bid'at veya uydurdukları bir ibadet inkâr edildiği zaman, iyi bir şey yaptıklarını zannederek: "Nasıl? O zaman araba bid'attır, elektrik bid'attır, saat bid'attır, telefon bid'attır, internet bid'attır, uzay araçları bid'attır vb…" şeklinde cevap veren pek çok dar görüşlünün zannını def' eder.

Yusuf el-Mısri, bu kaidenin doğru vechini beyan ettikten sonra diyor ki: "Bu, ibadetin hilafınadır (ibadet olmayan hususlar içindir). Şüphesiz ki o, vahiy yolu dışında alınmayan, salt dînin emridir. Bu konuda:

'Her kim bu işimizde, ondan olmayan bir şeyi ihdas ederse o reddolunmuştur.'[146] şeklinde sahih hadis gelmiştir."[147]

Bu kaideyi anlamak ve kavramak için, şu iki sahih hadisin mânâsını anlamak gerekmektedir:

---

[146] Bunu Müslim rivayet etmiştir (Kitâbu'l Agdıye, Nakzu'l Ahkâmi'l Bâtıle Bâbı, 2/16, No: 3242)

[147] Helal ve Haram, Yusuf el-Mısri, Sayfa: 21

Birincisi: Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in şu hadîsi:

"Her kim bu işimizde, ondan olmayan bir şeyi ihdas ederse o reddolunmuştur."[148]

İkincisi:Meşhur hurma aşılama hâdisesi: "Şüphesiz ki Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem), aşı yapan bir kavme uğradı ve buyurdu ki:

'Yapmasaydınız salih olurdu.'

(Râvi) dedi ki: 'Bunun üzerine aşısız koruk çıktı.' Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) onlara uğradı ve buyurdu ki:

'Hurmalarınıza ne oldu?'

Dediler ki: 'Şöyle şöyle buyurmuştunuz...' Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

'Siz, dünyanızın işini daha iyi bilirsiniz.'"[149]

Nevevî (rahimehUllah), Müslim (rahimehUllah)'ın Sahîhine yaptığı şerhinde bu konuya "Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Rey Yolu Üzere Dünya İşlerine Dair Zikrettiği Şeylerin Dûnunda, Allah Resûlü (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Şer'î Olarak Buyurduğu Şeyleri Almanın Vacip

[148] Bunu Müslim rivayet etmiştir (Kitâbu'l Agdıye, Nakzu'l Ahkâmi'l Bâtıle Bâbı, 2/16, No: 3242)

[149] Bunu Müslim tahric etmiştir, Fezâil (Faziletler) Kitabı, Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Rey Yolu Üzere Dünya İşlerine Dair Zikrettiği Şeylerin Dûnunda, Allah Resûlu (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in Şer'î Olarak Buyurduğu Şeyleri Almanın Vacip Olması Bâbı No: 4358

Olması Bâbı" adında bir bab tahsis etmiştir. O, çok incelikli bir babdır.

Şüphesiz ki helalın helal kılınması, haramın haram kılınması, ibadetlerin teşrî edilmesi, kemmiyet, keyfiyet ve vakitlerinin beyan edilmesi, muamelatta genel kaidelerin konulması ancak Allah ve Resûlu tarafından olabilir. Âlim olsun olmasın kulların buna müdahalesi yoktur. Âlimlere ancak anlaşmazlık zamanında müraacat edilir.

Bu konunun tümünde ise Allah'a ve Resûlüne müraacat ederiz. Dünya işlerine gelince, her sanat ve meslek erbabı onu daha iyi bilir ve bunlar o kimselere sorulur. Ziraat ehli, onu verimli kılacak ve geliştirecek şeyleri daha iyi bilir. Onlar ziraat ile ilgili bir talimat çıkardıkları zaman, ümmete düşen bu hususta onlara itaat etmektir. Ticaret ve sanat önderleri de böyledir.Ve hâkezâ…

Şüphesiz ki genel maslahatlarda âlimlere müraacat etmek, zararlı gıdayı bilip terk etmek ve faydalı gıdayı bilip almak için doktora müraacat etmek gibidir. Bunun anlamı, doktorun bize faydalıyı helal kılması veya zararlıyı haram kılması değildir. O (doktor) sadece bir yol göstericidir. Helal kılan ve haram kılan Allahu Teâlâ'dır:

"…ve onlara tayyibatı (temiz ve hoş şeyleri) **helâl kılar ve onların üzerine habaisi** (kötü ve pis şeyleri) **haram kılar…"**[150]

Böylece bilirsin ki din hususundaki her bid'at dalâlettir ve

[150] A'râf Sûresi, 157. âyet

sahibi reddolunmuştur. Dünya hususundaki bid'at ise, dînin koyduğu asıllardan herhangi bir aslı yıkmadığı sürece onda yasak yoktur. Allahu Teâlâ, dünyevî alanda dilediğini, sanatında dilediğini icad etmeyi sana mübah kılmıştır. Fakat O (celle celaluhu) sana, adalet kaidesini korumayı, mefsedetleri bertaraf etmeyi ve faydaları celp etmeyi vacip kılmıştır.[151]

Bu bab hakkında ilim ehli nezdindeki kaide -İbni Teymiyye'nin dediği gibi-:

"Şüphesiz ki halkın amelleri ikiye ayrılır:

(1) Din edindikleri ibadetler ki Ahirette veya dünya ve Ahirette bunların faydasını görürler.

(2) Geçime dair hususlarda faydalandıkları âdetler. İbadetlerde asıl: Allah'ın teşrî ettiği dışında bir şeyin bunlar (ibadetler) hususunda teşrî edilmemesi. Âdetlerde asıl: Allah'ın yasakladığı dışındakilerin yasaklanmamasıdır."[152]

Buradan da açıkça anlaşılıyor ki âdetler, sanatlar ve hayatın genel araçları hususunda bid'at yoktur. Çünkü bu işlerin, ibadetlerin hakikati ile bağlantılı değildir. Bunlara ancak, asılları cihetinden şer'î hükümlere muhalif mi, yoksa şer'î hükümlerin altında mı (şer'î hükümlere uygun olarak) tertip edilmiş oldukları (açısından) bakılır.

Fakat âdet, ibadet olarak ittihaz edilince işte o zaman o

[151] Bu kaidenin sağlam bir tafsîli olarak bkz: Usûlun fi'l Bide'i ve's Sunen (Bid'atlarda ve Sünnet'lerde Usûl), Muhammed Ahmed el-Adevî, Sayfa: 94, 106; el-İ'tisâm, eş-Şâtıbî, 1/37

[152] İktizâu's Sırâti'l Müstakîm, İbni Teymiyye, 2/582

ibadete bid'at girer.

Bunun Özeti: Şüphesiz ki insanlara faydalı olan sonradan icad edilen her ilmin öğrenilmesi, onlara kendisi ile İslam ümmetinin terakki ettiği bir kuvvet olması için, müslüman fertlerin bazıları üzerine vaciptir. Bid'at ancak insanların sadece ibadet türlerinde ihdas ettikleri şeylerdir. İbadetler dışında olan ve Şeriat kaidelerine muhalefet etmeyen şeyler asla bid'at değildir. İbni Teymiyye demiştir ki:

"Alışkanlıklara gelince; bunlar, insanların dünya (hayatlarında) ihtiyaç duydukları şeylerden alışkanlık edindikleridir. Bunda asıl olan yasaklamamaktır. Bunlardan sadece Allahu Subhânehû'nun yasakladıkları yasaklanır. Böyledir çünkü emir ve nehiy Allah'ın Şeriat'ıdır. İbadetin kesinlikle emredilmiş olması gerekir. Emredildiği sabit olmayan şey aleyhine 'bu yasaktır' şeklinde nasıl hüküm verilir? Bunun için, Ahmed ve diğer ehli hadis fıkıhçılar derler ki: 'İbadetlerde asıl olan tevkiftir. Bunlardan ancak Allah'ın teşrî etmiş oldukları teşrî edilir.' Aksi takdirde Allahu Teâlâ'nın:

"Yoksa onların, Allah'ın dinde izin vermediğini onlara şeriat kılacak şerikleri mi vardır? Ve şayet o fasıl kelimesi olmasaydı, mutlaka aralarında hüküm verilirdi. Ve muhakkak ki zalimler için elîm bir azab vardır."[153] şeklindeki kavlinin mânâsına dahil oluruz.

Âdetlerde asıl bağışlamaktır. Bunlardan sadece Allah'ın haram kıldıkları yasaklanır. Aksi takdirde Allahu Teâlâ'nın:

[153] Şûrâ Sûresi, 21. âyet

"De ki, Allah'ın sizin için rızık olarak indirdiğini gördünüz mü? Siz ondan haram ve helâl yaptınız. De ki, Size Allah mı izin verdi, yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz."[154] şeklindeki kavlinin mânâsına dahil oluruz. Bu çok büyük ve faydalı bir kaidedir.[155]

Yusuf el-Mısri şöyle demiştir: "Âdet ve muamelata gelince; onların kurucusu Şeriat koyucu değildir. Bilakis onları kuran ve onlarla teâmülde bulunanlar insanlardır. Şeriat koyucu, fesad ve zarardan berî olan şeyleri tashih edici, tadil edici, tehzib edici ve bazı durumlarda ikrar edici olarak gelir."[156]

Bu kaidenin bilinmesi ile, hâdiseler ve yenilikler hakkında sâdır olan hükümler temeyyüz eder ve (böylece) ne âdet, ibadet ile karışır ve ne de ihdas edilen bir taat/ibadet, modern bir buluşla karışır. Hepsinin yeri ve hepsinin hükmü vardır.

[154] Yunus Sûresi, 59. âyet
[155] El-Kavâidu'n Nûraniyye, İbni Teymiyye, Sayfa: 22
[156] Helal ve Haram, el-Mısri, Sayfa: 21

7. BAHİS
SELEFTEN BAZILARININ, BİD'AT EHLİNDEN SAKINDIRMA VE BİD'AT EHLİNİ REDDETME HUSUSUNDAKİ SÖZLERİ

Bid'atlardan ve bid'at ehlinden sakındırma ve bid'atçıları reddetme hususunda Selef'ten sabit olan rivayetler pek çoktur. Bu da ümmetin âlimlerinin bid'at konusuna ne kadar büyük bir önem verdiklerini göstermektedir. O kadar ki, onların bu konudaki telifleri sayılamayacak kadar çoktur. Selef'in bid'atlardan sakındırma hususundaki sözlerinden aşağıda gelenleri zikredeceğiz:

1-İbni Ömer (radıyAllahu anhuma)'nın kaderiyyeden sual edildiği zamanki şöyle dediği kavli: "Bunlarla karşılaştığın zaman onlara haber ver ki ben kesinlikle onlardan berîyim ve onlar da benden berîdirler."[157]

2-İbni Abbas (radıyAllahu anhuma) demiştir ki: "Heva ehli ile oturma. Şüphesiz ki onlarla oturmak kalpleri hastalandırır."[158]

3-İbni Mes'ud (radıyAllahu anh) demiştir ki: "Adam ancak sevdiği ve kendisi gibi olan kimse ile yürür ve arkadaşlık eder."[159]

---

[157] Bunu Muslim rivayet etmiştir, İman Kitabı, İman-İslam-İhsan'ın Beyanı Bâbı, No: 9

[158] El-İbâne, İbni Batta, 2/438

[159] A.g.e., 2/476

4-İbni Avn (rahimehUllah) demiştir ki: "Muhammed bin Sîrîn (rahimehUllah Teâlâ), insanlar içinde dinden dönme hususunda en hızlı olan kimselerin heva ehli olduğu ve bu âyetin de onlar hakkında nazil olduğu görüşünde idi."[160]

5-İmam Evzaî (rahimehUllah) demiştir ki: "Allah'a (karşı) takvalı olun ey Müslüman topluluğu! Nasihat edenlerin nasihatlerini, öğüt verenlerin öğütünü kabul edin. Biliniz ki bu ilim dîndir. Ne yaptığınıza, kimden aldığınıza, neye tâbi olduğunuza ve dîniniz hususunda kime güvendiğinize bakın. Şüphesiz ki ehli bid'atın tamamı batıldır, iftiracıdır, günahkârdır, riayet etmezler, bakmazlar ve sakınmazlar.... Onlara karşı uyanık, itham edici, reddedici ve uzaklaşıcı olun. Şüphesiz ki sizin evvelki âlimleriniz ve sonradan gelen salihler böyle yapıyorlar ve böyle emrediyorlardı."[161]

6-Fudayl bin İyaz (rahimehUllah) dedi ki: "Şüphesiz ki Allah'ın, zikir halkalarını arayan melekleri vardır. Meclisinin kiminle beraber olduğuna bak. (Meclisin) bid'at sahibi ile olmasın; Şüphesiz ki Allahu Teâlâ onlara bakmaz. Adamın bid'at sahibi ile oturup kalkması nifak alâmetidir. İnsanların en hayırlı olanlarının hepsinin Sünnet ashabı olduğunu ve onların bid'at ehlinden nehyettiğini idrak et."[162]

Şu söz de yine ona aittir: "Bid'at sahibi ile oturma. Şüphesiz ki ben (bu durumda) üzerine lanet inmesinden korkarım. Her kim bid'at sahibini severse, Allah onun amelini boşa çıkarır ve İslam nurunu onun kalbinden çıkarır. Yahudi ile ve Hrıstiyan

[160] A.g.e., 2/431
[161] Dimeşk Tarihi, İbni Asâkir, 6/362
[162] Hilyet'ul-Evliyâ, Ebu Nuaym, 8/104

ile (yemek) yerim ama bid'atçı ile (yemek) yemem. Kendimle bid'atçı arasında demirden bir kale olmasını isterdim."[163]

7-Varid olmuştur ki İbni Sîrîn (rahimehUllah) bir bid'atçıdan bir söz işittiği zaman, meclisinden o bid'atçı kalkana kadar parmakları ile kulaklarını tıkardı ve sonra derdi ki: "Onunla konuşmak bana helal olmaz."[164]

8-Ma'mer (rahimehUllah) demiştir ki: "İbni Tavus oturuyordu. Mu'tezileden bir adam geldi ve konuşmaya başladı. İbni Tavus kulaklarını parmakları ile tıkadı ve oğluna dedi ki: "Ey oğulcuğum! Parmaklarınla kulaklarını tıka ve (kulaklarını) sıkıca kapat ki onun sözünden hiçbir şey duymayasın."[165]

9-İbni Mübarek (rahimehUllah) demiştir ki: "Bid'at sahibinin yüzünde, her gün otuz sefer yağ sürünse bile, karanlık vardır."[166]

10-İmam Ahmed (rahimehUllah) demiştir ki: "Bid'at ehli ile oturmak, onlarla haşır neşir olmak ve onlarla ünsiyet peydah etmek, kimseye yakışmaz."[167]

Yine O demiştir ki: "İlk olarak Ehli Sünnet ve'l-Cemaat ile inşa olan genci gördüğün zaman ondan ümitvar ol. (Genci) bid'at ehli ile görürsen bu durumda ondan ümitsiz ol. Şüphesiz

[163] El-İbâne, İbni Batta, 2/460
[164] A.g.e., 2/473
[165] A.g.e., 2/446
[166] Şerhu Usûli'l İ'tikad, el-Lâlekâî, 1/275
[167] El-İbâne, İbni Batta, 2/475

ki genç, ilk inşası üzeredir."[168]

11-Şâtıbî (rahimehUllah) demiştir ki: "Bid'at sahibine saygı göstermek, İslam'a yıkıcı olarak dönen iki mefsedete ihtimal verebilir.

Birincisi: Cahillerin ve avamın bu saygı göstermeye iltifat etmesine, bid'atçı hakkında onun insanların en faziletlisi olduğuna ve o bid'atçının üzere bulunduğu hâlin diğerlerinin üzere bulundukları hâlden daha hayırlı olduğuna inanmalarına (ihtimal verebilir) ki bu da Sünnet'leri üzere Ehli Sünnet'e ittiba etmeye değil de bid'atı üzere bid'atçıya ittiba etmeye yol açar.

İkincisi: Eğer bid'atından dolayı ona saygı duyulursa bu onun için, her şeyde bid'at inşa etmeye yönlendirici ve teşvik edici gibi olur. Her hâlükârda da bid'atlar yaşar ve Sünnet'ler ölür ki bu da İslam'ın bizzat yıkılmasıdır."[169]

12-İbni Teymiyye (rahimehUllah) ittihadiyyeyi destekleyen kimseler hakkında -bu tüm bid'at ehli içinde genel bir kaidedir de- demiştir ki:

"Onlara intisab eden, veya onları savunan, veya onları öven, veya yazılarına saygı gösteren, veya onlarla dayanıştığı ve yardımlaştığı bilinen, veya onlar (aleyhine) konuşmayı kerih gören, veya bu sözün ne olduğunu bilemedi diyerek onlar için mazeretçi olan, veya bir kitab tasnif edip ve ancak bir cahilin ya da münafığın söyleyebileceği tür mazeretleri söyleyen

[168] El-Âdâbu'ş Şer'iyye, İbni Muflih, 3/77
[169] El-İ'tisâm, eş-Şâtıbî, 1/114

herkesin cezalandırılması gerekir. Bilakis onların durumunu bilip de onlara karşı kıyama yardım etmeyen herkes cezalandırılır. Şüphesiz ki bunlara kıyam etmek - çünkü onlar, akılları ve dinleri ifsad ettiler- şeyhlerden, âlimlerden, meliklerden ve emirlerden (oluşan) bir halkın en büyük vaciplerindendir. Onlar, yeryüzünde fesad uğruna çaba sarf ederler ve Allah'ın yolundan alıkoyarlar."[170]

13-Artâ bin Münzir (rahimehUllah) demiştir ki: "Oğlumun fasıklardan bir fasık olması, benim için, heva sahibi olmasından daha sevimlidir."[171]

[170] Mecmû'u-l Fetâvâ, İbni Teymiyye, 2/132
[171] El-İbâne, İbni Batta, 2/446

Selef, Bid'at Ehline Karşı Şiddetli Oluşunu Âlimin Menkıbelerinden Addediyorlardı. Bunun Misalleri…

İbni Cevzî (rahimehUllah), İmam Ahmed (rahimehUllah) hakkında demiştir ki: "İmam Ahmed bin Hanbel, Sünnet'e şiddetle bağlı olması ve bid'atten nehyediyor olması nedeniyle hayırlılardan bir cemaat içerisinde konuşuyordu. Onlardan Sünnet'e muhalif bir şey sâdır olduğu zaman bu konuşması, din için nasihat etmeye dönüşüyordu."[172]

Beyhakî (rahimehUllah), İmam Şafiî (rahimehUllah) hakkında demiştir ki: "O (radıyAllahu anh), ilhad ehli ve bid'at ehli aleyhine, onlara buğzunu açıkça göstererek ve onları terk ederek şiddetli idi."[173]

İbni Kesir (rahimehUllah), asrının Ehli Sünnet imamı Ebu Muhammed el-Hüseyin bin Ali el-Berbehari (rahimehUllah) hakkında demiştir ki: "Hanbelî âlim, zahid, fakih, vaiz; Bid'at ehline ve masiyetlere karşı şiddetli idi; kadri kıymeti büyüktü, havas ve avam ona saygı duyardı."[174]

İbni Receb (rahimehUllah) da O (rahimehUllah)'ın hakkında şöyle demiştir: "Kendi döneminde tâife(-i mansura)nın şeyhi, bid'at ehlini inkâr ve onlara el veya dil ile karşı koyma

[172] İmam Ahmed'in Menkıbeleri, İbni Cevzî, Sayfa: 253
[173] Şafiî'nin Menkıbeleri, Beyhakî, Sayfa: 469
[174] El-Bidaye ve'n-Nihaye, İbni Kesir, 11/213

hususunda önde gelenidir."[175]

Yine İbni Receb (rahimehUllah), Ebu İsmail Abdullah el-Ensârî el-Heravî (rahimehUllah) hakkında demiştir ki: "Büyük bir seyyid, ârif, âbid, zahid bir imam idi... Sünnet'e yardım etme, onu destekleme ve Sünnet'e muhalefet edenlere karşı koyma hususunda kıyamı şiddetli idi. Bu nedenle de başından büyük imtihanlar geçirmiştir. Ahmed'in mezhebine yardım ve tazim noktasında azimli idi."[176]

[175] Tabakat'ul-Hanâbile, İbni Receb, 2/18
[176] A.g.e., 3/60

HÂTİME
Bu Araştırmanın Neticesi

Hamd, salih amellerin, nimeti ile tamamlandığı Allah'ındır. En tam ve en kamil salat ve selam Nebîmiz Muhammed'e, âline, ashabına ve teslim olanlara olsun. Emmâ ba'du:

Kur'ân ve Sünnet bahçelerinde, görkemli İslâmî mirasımızın pek çok semereleri arasında gezinerek ve Allahu Teâlâ'ya davetin hakikati ile haşır neşir olarak, Allah'ın bu mirasın meyvelerinden bana müyesser kıldıklarını, fikrin, araştırmanın, tetkikin ve davetin hakikati ile ünsiyetin sağlam biçimde (ortaya koyduğu) şeyleri derledim. Netice, sonuçları aşağıda özetlenen bu muhtasar araştırma oldu:

1-Şüphesiz ki tenkid iki kısımdır. Övülen ve yerilen. Övülen olanı, Allah'a davetin ve davetçilerin ihtiyaç duyduğudur. Şöyle ki davetçilere yaraşan, övülen tenkidin âdabına ve şartlarına dair bir ilim üzere olmalarıdır.

2-Şüphesiz ki yapıcı tenkid, bakış açılarını yakınlaştırır. Yetenekleri, yeni şeyler ortaya koymayı, başkalarına hürmet etmeyi ve aralarında adaletli olmayı teşvik eden toplum bundan geri duramaz.

3-Şüphesiz ki nassların sahih anlayışı Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'den alan ashabtan ve nebilerinin ahdine yakın ve sahabe (radıyAllahu anhum)'un muasırı olan tabiilerinden oluşan selefi salihin anlayışıdır.

4-Şüphesiz ki din Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi, Nebî (sallAllahu aleyhi ve sellem)'in lisanı üzere kemale erdirilmiştir:

"Bugün dininizi kemale erdirdim ve sizin üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'a razı oldum."[177]

Her kim Kitab ve Sünnetten bir nass ile teşrî olunmayan bir ibadet getirirse o, bid'attır. Çünkü ibadet tevkîfîdir.

5-Şüphesiz ki bid'atları tenkid etmenin ve bid'at sahiplerine davette bulunmanın, Kitab, Sünnet ve Selefi Salihin hikmet üzere bina edilen amel ve anlayışından istinbat edilen bir menheci vardır ki bazen gizli ile açık arasında, bazen de yumuşaklık ile şiddet arasında cereyan eder. Bunların hepsi de, mefsedetin bertarafı ve maslahatın celbine gayret göstererek, bid'atın türüne ve onu işleyenin hâline uyan şekilde olur.

6-Bid'atlara bulaşanlar aynı derece üzere değildirler. Aynı şekilde onlar, anlayış ve ilimde de aynı seviyede değildirler. Buna binaen, bid'atlar zemmedilme hususunda müsavi değildir ve aynı şekilde bid'atlara düşenler de aynı değildirler. Allahu Teâlâ'nın

"…ve söz söyleyeceğiniz zaman âdil olun, velev ki, akrabânız olsun."[178] şeklindeki kavlinde buyrulduğu üzere emrolunduğumuz adaletin muktezası, tenkid esnasında bizden adalet talep eder.

---

[177] Mâide Sûresi: 3. âyet

[178] En'âm Sûresi: 152. âyet

Davetçi, aslı astarı bulunmayan bir hasede kapılarak, bid'atçının muttasıf olduğu güzel yönleri ve olumlu şeyleri görmezden gelmeye sürüklenmez. Bu adaletinizin neticesi de tenkid edilen kişinin icabeti ve hakkı kabul etmesidir.

Son olarak; Bu araştırmada bulunan doğrular Allah'ın tevfîki iledir, mevcut hatalar ise bendendir, Allah ve Resûlü bunlardan berîdir. Hata ve zelleden dolayı Allah'tan bağışlanma dilerim. Ben elimden geldiği kadar çalıştım ve gayret gösterdim.

Mağfiret Allah'tandır. Duamızın sonu 'Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah'ındır; salat ve selam, Nebîmiz Muhammed'e, onun âline ve ashabına olsun.[179]

[179] Hicretin 1435. senesinde tashihi bitirdim ve bilâhare yayınlayacağım inşeAllah. (Yayıncı)